

TIKĖJIMAS

KRISTAUS PAŽADAS MOKINIAMS – **Kun. Povilas Slaminis** 3

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

MES, TAUTA... AR TIK LIETUVOS ŽMONĖS? – **Petras Maksimavičius** 5

KULTŪRA KITAIP – **Asta Pečiulienė** 7

KULTŪROS BARUOSE

TEATRINIAI PRISIMINIMAI – **Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė** 9

TEATRINIAI KANADOS AIDAI – **Rūta Burdinaitė** 11

ŠVIETIMAS

IŠ PROTĖVIŲ PAVELDĖTŲ SIMBOLIŲ PARODA – **Alicija Krakauskienė** 13

ŽMONĖS

ANASTAZIJA SIDARIENĖ: „MANO ABSOLVENTAI VISI MOKĖJO JUOSTĄ IŠSIAUSTI“ – **Jurgita Stankauskaitė** 14

APIE SLAVĖNŲ ŠEIMĄ – **Eugenija Pakutkienė** 18

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

MYKOLAS KRUPAVIČIUS – MOKYTOJAS – **Algimantas Katilius** ... 20

KUR DINGO SEINŲ KUNIGŲ SEMINARIJOS LITUANISTINIAI LEIDINIAI? – **Janina Macukonienė** 22

ARCHYVE SURASTAS PARTIZANO VYTAUTO PRABULIO-ŽAIBO GIMIMO ĮRAŠAS – **Gintaras Lučinskas** 24

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA 26

Viršeliuose:

Pavasario kvapas (Valdo Žilionio nuotr.)

Pūkeliu pabūk (Ramonos Masionytės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416

www.e-ausra.pl

ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija

16-500 Sejny,

ul. Wileńska 9

tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2020-05-26

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny

Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002

SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodnika „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
ir televizijos

rėmimo fondas
(gauta parama per
projekto įgyven-
dinimo laikotarpį
– 6000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Už lango pliaupia lietus, židiny plazda liepsna – juk tai visai ne gegužės pabaigos vaizdai ir nuotaikos! Kaip bebūtų gaila, šiemet pavasaris ne toks kaip paprastai. Tiesa, skystis lietumi nederėtų – jo tikrai mūsų laukams stinga. Bet šiemet maža ir šilumos, saulės. Kai tokie orai ir dar esam įpareigoti laikytis socialinės distancijos, o mūsų profesinė veikla apsiriboja sėdėjimu prie kompiuterio, tikrai sunku išlaikyti stabiliai gerą nuotaiką. Kaip bebūtų, žmogus – socialinė būtybė, jam reikia bendravimo, susitikimų su bendradarbiais, draugais, giminėmis. Guodžia tai, kad visos negandos praeina. Vadinasi, šita, koronavirusinė, irgi anksčiau ar vėliau baigsis. Beje, Seinų apskritis likusi vienintelė Palenkės vaivadijoje, kur nėra diagnozuoto nei vieno COVID-19 atvejo. Tik prieš keletą dienų vietos žiniasklaidoje pasirodė informacija, kad Seinuose lankėsi Palenkės maršalkos įstaigos darbuotojas, kuriam vėliau atliktas testas dėl koronaviruso pasirodė esąs teigiamas. Dėl tos priežasties buvo uždaryta parduotuvė, kurioje lankėsi minėtas žmogus, ir 10 asmenų iš Seinų pateko į karantiną bei jiems atlikti tyrimai dėl COVID-19. Laimė, visų rezultatai neigiami. Kaip bebūtų, pandemija sujaukė ne vieno gyvenimą. Nauja tvarka ypač skaudi tiems, kas pateko į ligoninę. Ligoninėse nėra jokių galimybių lankyti artimųjų.

Šįkart labai pesimistiška gaida mano įvodiniame žodyje. Tačiau šiame numery rasite ir gyvybės apraiškų. Punksko teatralai dalijasi praėjusio sezono prisiminimais, Asta Pečiulienė rašo, kaip Punksko lietuvių kultūros namuose pasikeitė darbo specifika. Įdomus ir vertingas Janinos Macukonienės straipsnis apie Seinų kunigų seminarijos liuanistinės literatūros likimą.

Kristaus pažadas mokiniams

KUN. POVILAS SLAMINIS

Nuo stabus velykinis – prisikėlimo laikas. Keliaujame per velykinį laiką, kuris prasideda susitikimais su Prisikėlusiuoju, tęsiasi Kristaus ištaromis apie savo tikrąją tapatybę ir galų galiausiai baigiasi pažadu atsiųsti Globėją: nuo prisikėlimo į Sekminių slėpinį. Motinai Bažnyčiai šioji kelionė yra ypatinga tuo, kad vis labiau ir giliau išgyvena Kristaus slėpinį. Kuo labiau ir giliau išgyvenamas Kristaus slėpinys, tuo labiau Motina Bažnyčia išgyvena savo, kaip Kristaus darbų tęsėjos, tapatybę. Norint tęsti šiuos Kristaus darbus Bažnyčiai reikalingas nuolatinis Dievo lydėjimas. Bažnyčia yra mistinis Kristaus kūnas, ji negali skelbti savęs pačios, bet yra Dievo malonės veikimo vieta. Toks Dievo veikimas esąs galimas per Šventąją Dvasią. Evangelijos ištraukoje girdime, kaip Kristus kalba apie Šv. Dvasios atsiuntimą. Nuo pat Kristaus prisikėlimo Bažnyčia po truputį tendencingai judėjo ir juda Švenčiausiosios Trejybės apsi-reiškimo link. Taip ir kalba šiandien mums Geroji Naujiena. Kristus su Tėvu atsiųs Šv. Dvasią. Dievas per Ją pasiliks šalia žmogaus.

Evangelijoje pagal Joną Jėzaus, Mesijo ir Dievo Sūnaus, grįžimas Dvasioje yra labai svarbus. Apaštalas Paulius ir jau minėtasis evangelistas Jonas Dvasią supranta kaip visur esančią Dievo galią. Ir šią galią Jėzus žada atsiųsti. Dvasios atėjimas įgalins bendruomenę matyti Jėzų naujai. Būdama Tiesos Dvasia, Ji liudys apie Kristų bendruomenei.

Mokiniai būtų nesupratę šio slėpinio didybės Jėzaus viešosios veiklos metu. Jėzus, Mesijas ir Dievo Sūnus, kalbės per Dvasią, nes Dvasia skelbs, ką bus išgirdusi, ir praneš, kas dar turi įvykti. Tiesos pilnatvė Dvasioje yra taip pat Tėvo žodžiai, taigi jie tikri. Tiesos visuma yra galima tik su Sekminių įvykiu. Tik Šv. Dvasios dėka galima suprasti, kad Jėzus yra kelias, tiesa ir gyvenimas. Ir kad niekas pas Tėvą nenuėina, kaip nori, bet nuėina tik per Jo Sūnų – Jėzų. Tik tie, kurie turi Dvasią, supras, kad pažinti ir matyti Jėzų yra pažinti ir matyti patį Tėvą. Dievas pats per save (t. y. per Šv. Dvasią) įgyvendina savąjį užmojį: Dievas esti pasaulyje per Šv. Dvasią.

Sekmadienio Evangelija yra dalis atsisveikinimo kalbos, pasakytos Jėzaus per paskutinę vakarienę. Jis drąsina savo mokinius sakydamas: „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas.“ Jėzus yra raktas į Tėvo pažinimą: pažinsi Sūnų, pažinsi ir Tėvą. Mokiniai stebi visa tai sunerimę. Jiems reikalingas perkeitimas. Turi įvykti kažkas, kas įgalintų juos atlikti tai, ką Jėzus darė. Jėzus paaiškina, kad Jis su Tėvu atsiųs Globėją. Būtent Tiesos Dvasia taps jų ir mūsų pasikeitimo priežastimi: Ji perkeis juos ir mus. Šioji Tiesos Dvasia taps vaistu nuo mokinius kamavusių žmogiškųjų klausimų ir poreikių. Būtent pastarieji yra jų baimių ir susireikšminimo šaltinis. Globėjas atitolins juos nuo pasaulio tuštybės, Jis juos įvesdins į Dievo namus. Kristus savo mokiniams apreiškia,

kad pirmiausia Dievas juose apsigyvens ir tik tada eis darbai. Tik mokiniuose esanti Dvasia įgalins juos atlikti Jėzaus Kristaus darbus.

Dievas veikia istorijoje. Jėzus yra raštų išsipildymas. Jo asmenyje išsipildo viskas, ką kalbėjo pranašai ir ką skelbė įstatymas. Dievas per tai vedė savąją tautą savęs atskleidimo link. Jėzus ketina įgyvendinti žydų pranašystes, kad Viešpats išliesias savąją Dvasią savo tarnui – Mesijui, taip pat išrinktiesiems pranašams ir karaliams, o vėliau ir visai žmonijai: „Tada išliesiu savo dvasią ant visos žmonijos, – jūsų sūnūs ir jūsų dukterys pranašaus, jūsų seni žmonės sapnus sapnuos, o jūsų jauni žmonės turės regėjimus. Net ant vergų – vyrų ir moterų – tomis dienomis išliesiu savo dvasią.“ (Jl 3, 1–2) Dievas siunčia Globėją, kuris yra atliepas į pranašo Ezekielio pasakytą pranašystę: „Nuplausiu jus tyru vandeniu, bus nuvalyti visi jūsų nešvarumai, – visi jūsų stabai bus pašalinti. Duosiu jums naują širdį ir atnaujinsiu jus nauja dvasia. Išimsiu iš jūsų akmeninę širdį ir duosiu jums jautrią širdį.“ (Ez 36, 25–27) Jėzus per tai kuria Dievo karalystę žemėje. Norint įeiti į ją reikalingas naujas gimimas iš vandens

ir Dvasios, atgimti iš aukštybės – tapti Jo vaikais, Jo įkvėptaisiais. Gimusieji iš Dvasios yra lyginami su vėju: nežinia, iš kur jis pučia ir kur link nueina. Taip ir Dvasia nežinia, iš kur ateina ir kur mus nuves.

Jėzaus kalbėjimas yra malonės sklaida. Jis užsimena apie tuos, kurie yra iš šio „pasaulio“. Tokie yra užvėrę savo širdis Dievo keliams. Sekę Kristų mokiniai priims Dvasią – naują gyvenimą, teiksiantį jiems naują širdį, naują viziją, tikrą laisvę, naujų vidinių jėgų. Šv. Dvasia – Globėjas išlaisvins mokinius, kad pastarieji nebevergautų baimei, nerimui, nusiminimui...

Per Globėją – Šv. Dvasią Dievas atsiliepia į žmogaus šauksmą. Šioji Dievo savybė atspindi ir Jo paties vardą – Parakletos. Dievas yra tas, kuris atsiliepia į nelaimingųjų ir vargšų šauksmą. Bažnyčia pašaukta atspindėti šį Dievo vardą. Ji turi atsilipti Kristui, kuris tampa išganymo laidu visai žmonijai: Dievas savimi bei savąja Dvasia užpildo žmoguje nemeilės klišes. Jėzus tampa savo mokiniams Parakletos.

Parakletos ateina pas tuos, kurie jaučiasi vieniši ir trokšta draugo šalia, kurie yra vargšai dvasia ir

šaukiasi Dievo.

Parakletos skiriasi nuo Spiritus. Pastarasis reiškia tam tikrą judesį; tai vėjas, alsavimas, vidinis užsidegimas. Galų galiausiai jis išreiškia pranašų entuziazmą. Parakletos palengvina vienatvės nerimą, teikia artumo jausmą, saugumą, ramybę ir bendrystę. Spiritus ir Parakletos yra dvi Dievo išraiškos. Jų gyvumas atsiskleidžia mumyse, įkvepia ir ragina mus, bet taip pat myli ir palaiko. Pasilieka mumyse, kaip ir mes pasilikame Jame.

Parakletos dvasia suteikia mums naujų meilės jėgų Dievo darbams atlikti. Jų neįmanoma atlikti pasikliaujant vien žmogiškomis jėgomis. Dvasia skatina mylėti, atleisti priešams, skatina atvirumą kitaip matantiems ir veikiantiems. Per Parakletos Dievas nuolatos apie save primena bendruomenei. Pas pastarąją Parakletos Sūnus ir Tėvas ateis, jeigu bus laikomasi įstatymo. Skamba kaip gąsdinimas, bet iš tikrųjų tai yra pažadas. Jei laikysimės Jo įsakymų ir Jo žodžio, mums bus suteiktas. Kuo žmogus yra atviresnis Parakletos, tuo labiau vykdomas Dievo įstatymas. Tai yra meilės įstatymas. Tarnauti vienas kitam su artimo meile – bendrystės, kaip tokios, puoselėjimas. Jėzaus įstatymas – mylėti vieni kitus, kaip Jis mus mylėjo. Toks yra kelias pas Dievą. Jis ragina atsakyti savanaudiško elgesio, nesudėti visų savo jėgų siekiant galios, turto, garbės ir paviršutiniškų dalykų. Šiame kelyje yra neišvengiama kova, gedėjimai, skausmingi apsisvalymai. Negalime jausti Dvasios raginimo atlikti Dievo darbus, jei rūpi tik šio pasaulio dalykai.

Brangūs broliai ir seserys, kalbėjime apie Dievą mes patiriame

įvairiausių pagundų. Kartais viską sudedame į asmeninės nuomonės rėmus arba viską paverčiame tik gražia teorija. Švaistomės sąvokomis. Bandom viską paaiškinti tiksliais mokslais. Žvelgiame į pasaulį pro fizikos rėmus, bandydami paaiškinti reiškinius, pamiršdami šių reiškinų prigimtį. Žvelgiame į pasaulį kaip į gyvūniją, bandydami atsakyti į klausimą, kas yra gyvybė, pamiršdami josios prasmę. Kalbėdami apie tikėjimą dažnai iškaltas dogmas beriam lyg žirnius į sieną. Visai nejučiomis patį Sekminių įvykį, apie kurį Jėzus šiandien kalba, galime įsivaizduoti kaip universitete skaitomą paskaitą. Ateis Šv. Dvasia ir skaitys mums paskaitą apie fizikinių reiškinų prigimtį, apie gyvūniją ir josios prasmę. Galiausiai ateis Šv. Dvasia ir skaitys paskaitą apie tikėjimą bei jo dogmas. Tačiau Šv. Dvasia neateina skaityti mums paskaitų ir suteikti naujos informacijos. Ji atneša atsakymus ne informacijos, bet santykio prasme. Broliai ir seserys, Kristuje esame Velykų laike, bet vienokiu ar kitokiu atveju esam Advento žmonės: mes vis ko nors laukiame – Bažnyčia, kaip Kristaus kūnas, laukia Šv. Dvasios atėjimo. Išgyvenkime Sekmines ne kaip informacijos apie reiškinų prigimtį, gyvūniją prasmę ar sausų tikėjimo dogmų srautą, bet kaip santykio su Šventąja Dvasia iškilmes. Tikėjimas arba santykis su Dievu prasideda ne nuo tikėjimo tiesų žinojimo, bet nuo maldos tikrovės, kai suklumpama prie altoriaus ir pašnibždomis, bet su visu širdies tikrumu tariama „Tėve mūsų“... Ruoškimės Sekminėms ir jas išgyvenkime kaip santykį, kuris sudegina visus mūsų netobulumus, baimes ir netikrumus, kad naujai pažvelgtume į Dievą ir Jo konkretų veikimą dėl manęs... Čia dings ir bus sudegintos visų mūsų klaidingos teorijos apie Viešpatį... Kristus prisikėlė, iš tiesų prisikėlė.

Mes, Tauta... ar tik Lietuvos žmonės?

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

1989 metų lapkričio 15 dieną Lenkijos „Solidarumo“ („Solidarność“) lyderis Lechas Valensa (Lech Wałęsa) JAV kongrese sakė kalbą. Pradėjo ją žodžiais: „My, Naród“ (Mes, Tauta). Vertėjas (prieš tai padėjęs rengti Valensos kalbą) sąmoningai palaukė tris sekundes ir tuos du žodžius išvertė į anglų kalbą: „We the People“. Tai išgirdę JAV kongreso nariai nutraukė Valensos pasisakymą ir pradėjo audringai ploti. L. Valensa atrodė sutrikęs, lyg nesuvokdamas, ką jis tokio ypatingo pasakė. O gal vertėjas suklydo? Ne. Valensa tikėjosi tokios reakcijos. Kalbą rengė amerikiečių mentaliteta puikiai suprantantys jo patarėjai. Lenkijoje žodis „tauta“ ne tik tada buvo, bet ir dabar yra beveik kiekvieną dieną vartojamas. Patarėjai žinojo, kaip išversti į anglų kalbą. Žodžiais „We the People“ prasideda Amerikos konstitucija. Tačiau šių žodžių pasakymo aplinkybės, vieta ir juos ištaręs asmuo suteikė jiems daug papildomų prasmų. „We the People“ į lietuvių kalbą išverstume – „Mes, žmonės“. Amerikoje šie žodžiai reiškia kur kas daugiau nei Lenkijoje.

Taigi „tautos“ sąvoka labai įvairiai apibūdinama. Skirtingose kultūrose, priklausomai nuo to, kokia buvo visuomenės raida, jos narių tarpusavio ryšys, istorinės aplinkybės, ši sąvoka įgauna atitinkamą prasmę. Nuo to priklauso, kuriems tautinio ryšio elementams suteikiamas išskirtinis dėmesys. Vieniems esminis dalykas tai gimtoji kalba ir tradicijos, kitiems

tikėjimas, o dar kitiems požiūris į žodžio laisvę ar pagarba privačiai nuosavybei. Ameriką kūrė ir vis dar kuria žmonės, atvykę iš viso pasaulio. Jie kalba įvairiomis kalbomis, skiriasi jų pažiūros, neretai tikėjimas. Vieni pasakiškai turtingi, kiti vargšai. Jie gerbia savo prezidentą arba jo negerbia, tačiau absoliuti dauguma pamėgo sakyti „God Bless America“ (Dieve, laimink Ameriką). Juos tai vienija. Kai kas amerikietišką patriotizmą vadina „laisvės“ arba „konstituciniu patriotizmu“, kadangi jis susijęs ne tiek su identifikavimusi ar emociniu ryšiu su tėvyne ir jos gyventojais, kiek su vertybėmis, ypač – kaip mėgstama pabrėžti – prigimtinėmis žmogaus teisėmis, kurios valstybės gerbiamos ir saugomos. Mūsų istorijos raida kita. Todėl mūsų ir jų patriotizmo suvokimas skiriasi ir visada skirsis.

Atsimenu, kaip 1996 metais ir 1997 metų pradžioje Lenkijoje vyko gyva diskusija dėl naujai rengiamos šalies konstitucijos formuluočių. Kaip žinote, konstitucija tai svarbus dokumentas, kuris apibrėžia valstybės santvarką, valdžių tarpusavio sąveiką ir daug kitų dalykų. Kuriant konstituciją stengiamasi rasti tokius apibrėžimus, kad šis dokumentas tarnautų ilgus metus ir garantuotų šalies politinį stabilumą.

Neaptarinėsiu Lenkijos konstitucijos, nes nesu kompetentingas tai daryti. Mane domina tik vienas dalykas – kaip tame dokumente apibūdinama tauta ir jos vaidmuo valstybės gyvenime. Kitas klausimas, kuris jau daugelį metų mane domina – kaip

GIMIAU LAISVOJ LIETUVOJ...

Lietuviškoje menėje Seinuose eksponuotas plakatas Lietuvos nepriklausomybės 30-mečiui paminėti. Parengė Trakų istorijos muziejus

ir kodėl Lietuvoje įsitvirtino sąvoka „Lietuvos žmonės“, kodėl panašaus kreipimosi („Lenkijos žmonės“) niekada neišgirstame, tarkime, iš Lenkijos politikų, Bažnyčios hierarchų ar žurnalistų lūpų.

Žinau, kad prieš daugelį metų, kai buvo atkurta Lietuvos nepriklausomybė, išgirdę Lietuvos politinio ar dvasinio gyvenimo lyderius, kalbančius apie „Lietuvos žmones“, dažnai stebėdavomės, kodėl jie nesikreipia į lietuvius arba tyčia vengia tai daryti. Kita vertus, tie, kas užaugome Lenkijoje, turime taip pat suvokti, kad ilgus metus ir dešimtmečius mus formavo lenkiškasis požiūris į tautiškumą, kuris nebūtinai turi būti vienintelis teisingas.

Suvokiu, jog šiuos klausimus nagrinėti sudėtinga, todėl tai bus tik laisvi pasvarstymai. Mat mokslīškam nagrinėjimui reikėtų platesnių

tyrimų, gero pasirengimo ir rimtos šaltinių analizės.

Taigi pradžioje pateiksiu paprastą, bet iškalbingą pavyzdį, kuris rodo, kad ši tema verta mokslininkų dėmesio, nes atsiranda nemažai painiavos. Prasidėjus viruso pandemijai Lietuvos atsakingos institucijos gana neblogai (lyginu, pvz., su Lenkija) pradėjo informacinę kampaniją. Nepaisant to, kad pateikiama informacija ne visada buvo tiksli, jos buvę daug. Viskas tam, jog piliečiai žinotų, kas vyksta ir kokių priemonių imasi valdžios institucijos, kad suvaldytų

krizę. Kreiptasi į „Lietuvos žmones“, rečiau į „piliečius“ ar „Lietuvos gyventojus“. Kita vertus, kai Lenkijos ir Vokietijos pasienyje prasidėjo Lietuvos piliečių, kurie negalėjo grįžti namo į Lietuvą, protestai ir kelio blokavimas, jau negirdėjome, kad kelią blokuoja ir neadekvačiai, kartais vulgariai elgiasi „Lietuvos žmonės“. Tai darė „mūsų tautiečiai“, „lietuviai“. Lygiai tą patį dar neseniai girdėjome sakant apie keliautojus į Lenkijos parduotuves. Neteko girdėti, kad kas nors pasakytų – „lenkų parduotuves šturmuoja Lietuvos žmonės“. Visi įvardindavo, kad lenkų pajamas didina lietuviai (nors aš pats dažnai girdėdavau, kaip apsipirkti atvykę „lietuviai“ tarpusavy kalbasi lenkiškai, rusiškai ar kelių kalbų mišiniu). Štai tokie trumpi, bet iškalbingi pavyzdžiai.

Grįžkime trumpam prie Lenkijos konstitucijos preambulės. Ten aiškiai

rašoma: „Rūpindamiesi Tėvyne ir jos ateitimi, 1989 metais atgavę galimybę savarankiškai ir demokratiškai spręsti Jos likimą, mes, Lenkų Tauta – visi Respublikos (Żečpospolitos) piliečiai...“ Taigi buvo surasta formulė, kuri nusako, kad tai lenkų tautos atstovai spręš valstybės likimą, o jiems priskiriami visi šalies piliečiai. Galbūt todėl Naujųjų metų ar kita proga sakydami kalbas valstybės lyderiai kreipiasi į lenkus ir nesivargina aiškinti, kad lenkais jie laiko (bent teoriškai) ir kitų tautybių Lenkijos piliečius.

Pasižiūrėkime, kas rašoma Lietuvos Respublikos 1992 metais referendumo būdu priimtos konstitucijos preambuleje:

„LIETUVIŲ TAUTA

– prieš daugelį amžių sukūrusi Lietuvos valstybę,

– jos teisinius pamatus grindusi Lietuvos Statutais ir Lietuvos Respublikos Konstitucijomis,

– šimtmečiais atkakliai gynusi savo laisvę ir nepriklausomybę,

– išsaugojusi savo dvasią, gimtąją kalbą, raštą ir papročius,

– įkūnydama prigimtine žmogaus ir Tautos teisę laisvai gyventi ir kurti savo tėvų ir protėvių žemėje

– nepriklausomoje Lietuvos valstybėje,

– puoselėdama Lietuvos žemėje tautinę santarvę,

– siekdama atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės,

atgimusios Lietuvos valstybės piliečių valia priima ir skelbia šią...“

Papildomai antrajame straipsnyje pabrėžiama, kad „Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai“. O trečiasis straipsnis sako: „Niekas negali varžyti ar riboti Tautos suvereniteto, savintis visai Tautai priklausančių suverenių galių. Tauta ir kiekvienas pilietis turi teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina

į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką.“

Kaip matome, lyg ir nekyla abejonų, ką turėjo omenyje Lietuvos konstitucijos kūrėjai. Taigi kodėl įsitvirtino ir ligi šių dienų vartojamas kreipinys „Lietuvos žmonės“? Man atrodo, kad viena priežastis ta, jog įvykus Lietuvos okupacijai, skubėta įtvirtinti nuostatą, kad lietuviai tapo dalimi didžiosios Sovietų Sąjungos, kurioje gyvena daug kitų tautybių žmonių. Juk paprasčiau juos visus vadinti tiesiog sovietiniais žmonėmis. Tai turėjo padėti kiek įmanoma labiau lietuvių galvose ištrinti turėtos nepriklausomybės ir valstybingumo pėdsakus. Kita vertus, keitėsi Lietuvos gyventojų tautinė sudėtis. Trėmimai, okupacinės kariuomenės dalinių gausėjimas, valstybės valdymo aparato kaita ir migracija iš kitų Sovietų Sąjungos regionų į Lietuvą keitė Lietuvos tautinę sudėtį.

Matyt, daug kam kyla paprastas klausimas, kodėl tokios tradicijos išliko ligi šių dienų, kai jau švenčiame Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 30-metį. Nežinau aiškaus atsakymo. Galima priežastis galbūt glūdi taip pat naujais laikais istorijoje. Paskelbti ir apginti Lietuvos nepriklausomybę praėjusio amžiaus pabaigoje nebuvo paprasta. Tą sudėtingumą nulėmė ne tik neprognozuojamas Sovietų Sąjungos elgesys ar sumaištis Vakarų pasaulyje. Lietuva išgyveno daug vidaus problemų. Nuolatos didėjanti įtampa pietryčių Lietuvoje vertė ieškoti būdų, kaip neutralizuoti Maskvos kurstomas separatistines to regiono gyventojų nuotaikas. Ar priimtas sprendimas populiarinti kreipinį „Lietuvos žmonės“ tada tas antilietuviškas nuotaikas minėtam regione kiek prislopino? O gal šiandien jau trukdo visiškai integruotis į Lietuvos valstybės gyvenimą ir tapti, lygiai kaip ir Lenkijoje, (politinės) tautos dalimi?

Kultūra kitaip

ASTA PEČIULIENĖ

2020 m. kovo mėnuo daugeliui mūsų sujaukė gyvenimus, planus, apvertė juos aukštyn kojomis. Ir nežinojome, ar ilgam, kiek laiko gyvensime tokiaime chaose. Iš pradžių atrodė, kad gal ir gerai, kad šiek tiek atsidusime, šiek tiek atlėgsime... Tačiau greitai supratome, jog pailsėti mums reikia vos kelių dienų, na, gal savaitės. Po to jau traukte traukė atgal į darbus. O dirbti lyg ir nėra su kuo...

Punsko lietuvių kultūros namams toks sezonas – pirmasis. Duokdie, kad toks jis būtų paskutinis. Suprantame, jog privalome išlaukti, privalome laikytis karantino, bet mus visus kankina nežinia. Nežinom, kada sugrįšim, kokiomis sąlygomis sugrįšim, ar sugebėsime susigrąžinti buvusius ansamblių dalyvius... Mums kyla daug klausimų, daug abejonų. Tokia nežinia nepaprastai vargina.

O juk tiek gražių koncertų, švenčių, renginių vėl buvo suplanuota. Kovo 21-ąją – visų teatralų šventė – „Melpomenės drugelių“ apdovanojimai. Jie, beje, turėjo būti jubiliejiniai – 10-iejai! Jaunių teatras „Kregždė“ buvo pasiruošęs premjerai. Žiūrovams ketino parodyti Sofoklio spektaklį „Elektra“. Balandžio 26 d. choro mėgėjus būtume pakvietę į XVII chorų šventę „Lietuva brangi“. Chorai jau buvo sukviesti... Gegužės pirmąjį savaitgalį atimta iš mūsų visų galimybė šventiniu „Jotvos“ koncertu pasveikinti savo Mamytes jų šventės proga. Kapela „Klumpė“ bei šokių grupė „Vyčiai“ gegužės 16 d. nesukvietė klausytojų į savąjį koncertą. Gegužės 24 d. kultūros namuose buvo suplanuotas Kauno valstybinio

choro (dirig. Petras Bingelis) koncertas. Nei „Puniukų“, nei choro „Dzūkija“, nei vokalinio ansamblio „Balsynėlis“ koncertų šiais metais greičiausiai jau ir nebebus.

Mes dar labai tikimės, kad kaip nors, jeigu ne realybėje, tai virtualioje erdvėje, suorganizuosime XVIII vaikų solistų ir duetų lietuviškų dainų konkursą „Dainorėlis“. Stengsimės pagal galimybes ir nurimus pandemijai suorganizuoti XXIX klijimo teatrų festivalį, galbūt Chorų šventę rudeniop... Rankų nenuleidžiame. Juk norisi bent šiek tiek, bent kruopelytę kultūros padovanoti mūsų krašto žiūrovams. Žinau, kad ir „Jotvos“ ansamblis savo koncertą publikai parodys jei ne realybėje, tai internetinėje erdvėje. Žodžiu, dar turime vilčių, dar mūsų minčių neįveikė ir nepaveikė viruso gniaužtai.

Kovo vidury visos mūsų kolektyvas taip pat turėjo atsirasti naujoje erdvėje, išmukti dirbti naujomis sąlygomis, rasti darbų, kurie bus išnaudojami ateityje, todėl... Visų pirma pradėjome siūti kaukes. Virtuvėje dirbančios moterys Valė Berneckienė, Birutė Vydrienė ir Audronė Slovikienė per kelias savaites pasiuvo apie 1200 vnt. medvilninių kaukių daugkartiniam naudojimui. Jas dovanojom visų pirma visiems LKN saviveiklininkams, po to Punsko sveikatos centro lankytojams, Punsko savivaldybės, Punsko mokyklų, darželio, parduotuvių, pašto, banko darbuotojams, visiems asmenims, kurie pareiškė norą jas įsigyti. Robertas Slovikas namuose gamino kaukes – apsauginius skydus, kuriuos dovanavo Suvalkų ligoninei, Punsko darželiui bei Lomžos

Siuvam medvilnines kaukes

ligoninei, pasiruošusiai slaugyti virusu sergančius ligonius.

Atšilus orams radome darbų mūsų etnografinėje sodyboje bei pasakų kaimelyje. Kadangi skanseno pastatų stogai praeitais metais buvo naujai perdengti bei atnaujintas gyvenamojo namo vidus, reikėjo kelias savaites atkakliai ir kruopščiai dirbti tvarkant pastatus po remonto, ruošiant juos lankytojams, tvarkant aplinką. Todėl ir čia netrūko visų mūsų (Jolantos Malinauskaitės-Vektorienės, Kornelijos Mauliūtės, Audronės Slovikienės, Danutės Vitkauskienės, Roberto Sloviko, Vito Staskevičiaus). Mums taip pat ištisas dienas skansene talkino Punsko savivaldybės darbuotojas Ramūnas Vitkauskas, kelis kartus – valsčiaus intervenciniai darbuotojai: Adam Chalkowski, Juozas Pakutka, Jan Szymczyk ir Darius Vaina. Ypatingai daug jėgų ir stiprių rankų pareikalavo pasakų kaimelio labirinto kirpimas. Pavyko taip pat

išlyginti žemės plotelius už gyvenamojo namo, prie labirinto ir pasėti čia gelėtą žolę, išpjauti išdžiūvusius krūmus ir medžius. Norėčiau labai nuoširdžiai padėkoti Jonui Janulevičiui, Valdui Pečiuliui bei Jonui Staskevičiui, kurie padėjo mums nuveikti šiuos darbus.

Gegužės pradžioje sumanėme taip pat patvarkyti mūsų valsčiaus pakeles. Nusprendėme surinkti šiukšles šiuose keliuose: nuo Šaltėnų iki Punsko, nuo Pašalčių tilto per Šlynakiemį ir Ožkinius iki Punsko miestelio, nuo Vaitakiemio kryžkelių iki Punsko, nuo Vaičiuliškių kryžiaus iki Punsko, per Kalinavą ir Punsko kaimą, visuose Kreivėnuose bei nuo Šlynakiemio buvusio kioskelio iki Šaltėnų autobusų stotelės. Šioje talkoje dalyvavo: Punsko mokyklos valytojos Elena Baranauskienė, Julija Čėplienė, Jūratė Matulevičienė, Irena Urinavičienė, Punsko darželio darbuotojos Elvyra Adamska, Jolanta

Vereščinska, Punsko LKN darbuotojai Kornelija Mauliūtė, Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, Audronė Slovikienė, Danutė Vitkauskienė, Robertas Slovikas, savanoriai Onutė Uzdilienė, Anelė Kliučinskaitė ir Tomas Marcinkevičius. Kas vieną dieną, kas dvi šiose pakelese rinko šiukšles (jų surinkta apie 150 maišų). Neįsivaizduojat, ką radome pakelese... Štai čia prasideda mūsų kultūra, mūsų meilė tėvynei... Mūsų sodybose, artimiausioje aplinkoje ir prie vieškelių. Buvę tokių sodybų, kur smagu buvo pro jas praeiti, nereikėjo susilenkti prie jokio šapelio. Tačiau buvo ir tokių, kur pririnkome kelis maišus šiukšlių. Ir tai nebuvo negyvenama vieta... Dažnai čia pat gyvena žmonės. Gal ne žmonės, gal kitu vardu tokius gimtinės teršėjus reikėtų vadinti. Kiekvienas minėtos akcijos dalyvis džiaugėsi, kad joje dalyvavo. Nors nežmoniškai pavargome, bet nutarėme, kad kitais metais tokią akciją reikėtų pakartoti. Tikimės, kad sulauksime daugiau dalyvių ir visi drauge Punsko valsčių padarysim švaresnį. Širdį suskaudo ir dėl to, kad po kelių dienų važiauvau dviračiu tuo pačiu keliu, kur rinkom šiukšles, ir vėl surinkau jų pilną maišą.

Patvarkius pakeles Punsko LKN darbuotojai bei mokyklos valytojos su Onute Uzdilienne patvarkėme Punnios ežero aplinką, apravėjome, nušlavėme laiptus.

Na ir kol kas paskutinis mūsų kartu nuveiktas darbas – geltonai žydinčiais gvazdikėliais išmargintas Punsko užrašas skanseno pakalnėje. Ačiū Punsko mokyklos valytojoms, Punsko valsčiaus tarybos tarėjai Anelėi, Onutei Uzdiliennei bei visiems geros valios žmonėms, kuriems neabejingas mūsų kraštas, jo aplinka, jo grožis. Ir šitai galime rodyti pavyzdį jaunajai kartai, kaip reikia mylėti savo tėvynę.

Kol kas spėjome nuveikti tiek. Taip pandemijos metu atrodo kultūra kitaip...

Teatriniai prisiminimai

JOLANTA MALINAUSKAITĖ-VEKTORIENĖ

Niekas nesitikėjo tokio pavasario... Niekas nesitikėjo, kad vieną dieną pasaulis gali imti ir sustoti. Niekas nesitikėjo, kad ateis diena, kai prisilietimas prie kito žmogaus kels pavojų. Niekas nesitikėjo, kad dėl globalizacijos sumažėjęs pasaulis vėl grįš prie sienų ir beribių tolių. Niekas nesitikėjo, kad pradėti kultūriniai projektai, spektakliai, darbai – sustings vietoje, taške, iš kurio net nežinia kaip reikės keliauti toliau. Visus kultūrininkus ima baimė, kad ne tik mokykla, bet ir menas pakils į virtualios erdvės salonus. O ką reiškia menas, jei jis nepaliečia žmogaus? Anot prof. Petro Bielskio, „teatras ateina gelbėti mūsų sielų“. Ar sugebėtume jas gelbėti kompiuterių ekranuose? Tai tik retoriniai klausimai. Ateitis parodys, kur link nueis žmonija. Kol kas – laikas atsipūsti, atsikvėpti, gal šiek tiek paaustogauti (juk visiems kartais reikia giliau įkvėpti), pasikrauti energijos ir naujų minčių bei... prisiminti. Ypač kai prisiminti yra ką.

Kovo 21 d. Punsko LKN ruošėsi švęsti Tarptautinę teatro dieną ir jau dešimtą kartą įteikti „Melpomenės drugelius“, o jaunieji „Kregždės“ aktoriukai nekantravo norėdami parodyti pati naujausią savo darbą – antikinės dramaturgijos klasiką – Sofoklio dramą „Elektra“. Ne tik šiuos, bet ir kitus planus pandemija pavertė dulkėmis. Liko neužbaigti darbai, tuščios repeticijų salės, neįgyvendinti projektai... Kol nepajudėjome į priekį (o turime vilties, kad tikrai pajudėsime) – metas prisiminimams. Taigi koks buvo praėjęs teatrinis sezonas?

2019 m. Lietuva šventė pirmojo viešo lietuviško vaidinimo 120-ąsias metines. Šiam jubiliejui buvo skirtas ir pats didžiausias Baltijos šalių teatrų festivalis „Baltijos rampa“ Kretingoje, kur pirmą kartą dalyvavome ir mes, Punsko teatralai. Aišku, pastatėme Keturakio komediją „Amerika pirtyje“, apie kurią „Aušros“ skaitytojams jau rašėme. Priminsiu, kad spektaklis buvo jungtinis – jame vaidino „Kregždutės“,

„Kregždės“ ir Klojimo teatro artistai, iš viso 36 mūsų kraštiečiai. Premjera įvyko praėitų metų balandžio 6 d. „Melpomenės drugelių“ apdovanojimų šventėje.

„Kregždė“ Ieva prisimena: „Praėjęs sezonas buvo pilnas išpūdžių ir nuostabių prisiminimų. Visada labiausiai laukiama diena yra ta, kai turime sužinoti, kokį spektaklį vaidinsime šiais metais. Sužinojus, kad vaidinsime „Ameriką pirtyje“, nenužygiau kažkaip ypatingai, tačiau kuo toliau, tuo labiau jis man ėmė patikti. Su šiuo spektakliu buvome taip pat nemažai išvykę. Geriausiai atsimenu, kaip vaidinome Kretingoje. Ten galėjome išvysti „Ameriką pirtyje“, pastatytą kitų teatro grupių iš Latvijos, Estijos bei Lietuvos. Buvo labai įdomu stebėti, kaip šis spektaklis matomas kitų režisierių akimis. Šiuo metu galiu pasakyti, kad „Amerika pirtyje“ man iki šiol įsimintiniausias spektaklis. Jį statant, kiekviena diena atnešdavo vis naujų, kartais labai juokingų istorijų. Tai spektaklis, kuris tikrai ilgai pasiliks mano atmintyje. Jame, be jokios abejonės, norėčiau suvaidinti dar kartą.“

Vaikus ir jaunimą „užkrėsti“ senąja lietuvių dramaturgija ne taip jau ir paprasta, tad labai džiaugiuosi, kad smagu buvo dirbti visiems – tiek mažiems, tiek dideliems. Manau, tai buvo puiki proga pasimokyti vieni iš kitų.

„Kregždėnas“ Edvinas pasakoja: „Kiekvienas sezonas, tai kelionė, kuri kiekvienais metais atrodo kitaip. Bet vienas dalykas nesikeičia – džiaugsmo kiekis, kurį suteikia vaidyba. „Amerika pirtyje“ yra išskirtinis spektaklis. Atsimenu, kaip pirmą kartą pamačiau šį spektaklį, pastatytą mūsų vyresnių draugų iš Klojimo

„Kregždė“ ir „Kregždutė“ Birštone

Klojimo teatras Kanadoje

teatro. Juoko ašarų netrūko. Kai sužinojau, kad atnaujinsim šį spektaklį, džiaugiausi, bet ir rūpinausi. Mat nežinojau, ar mokėsime pradžiuginti žiūrovus taip, kaip anksčiau padarė vyresni draugai. Bet manau, kad tos sunkios, ilgos ir varginančios repeti-cijos nebuvo veltui. Teigiami žiūrovų komentarai – geriausias įvertinimas.“

Visą spektaklį „Amerika pirtyje“ suvaidinome keturis kartus: du Punske, kartą Birštone ir Kretingoje, o „Kregždėi“ savo veiksmą teko parodyti ir festivalyje „Scenos pavasaris 2019“ Šakiuose, kur geriausiais aktoriais išrinkti Simona Zubavičiūtė (Agotėlė) ir Edvinas Pajaujis (Vincukas).

Tačiau „Amerika pirtyje“ – tai ne vienintelis teatralų darbas 2019 m. sezone. „Kregždutės“ ir „Kregždės“ artistai parengė poetinį montažą, skirtą „Lietuvių chartos“ 70-mečiui, kurį parodė Vasario 16-osios koncerte ir „Šimtakojo“ atidarymo šventėje. Abu minėti teatrai – kolektyvas, kurį pasi-telkiant rengiami ir Vėlinių koncertai. Praeitų metų koncertas „Sapnų tinkluos“ taip pat jau aprašytas „Aušros“ puslapiuose. Reikia tik pabrėžti, kad tie koncertai – vienkartiniai, o darbo įdėti reikia labai daug. Tai kasmetinis iššūkis tiek artistams, tiek režisieriui.

Metų pabaigoje metraščio „Terra Jatwezenorum“ sutiktuvėms „Kregždė“ surengė montažą „Rimvydas“, skirtą knygos „Jurgis

Krikščiūnas-Rimvydas ir jo artimieji“ pristatymui. Montažas pasirodė labai sėkmingas ir jį teko rodyti taip pat šiomet Prienuose, Seinų „Žiburio“ mokykloje, Laisvės gynėjų dienos minėjime. Tokie minimalistiniai montažai – puikios istorijos pamokos ne tik žiūrovams, bet ir artistams.

Su mūsų krašto istorijos pamokėle spektaklyje „Kelkite“ Punsko klojimo teatro dalyviai nuvyko į teatrų šventes Baraginėje, Anykščiuose, Rygiškiuose bei Toronte. Didžiosios gastrolės užjūry – vienas didžiausių Klojimo teatro darbų. Norint nuvykti pas mūsų kraštiečius, lietuvius į Kanadą reikėjo daug pastangų ir darbo – kalbu ne tik

apie formalumus, bet ir apie spektaklius. Kai rodė, kad teatrinis sezonas eina į pabaigą, Klojimo teatro dalyviai intensyviai statė S. Kapnio komediją „Plutelė ir pelės“, kurioje vaidino Rūta Burdinaitė, Alicija Krauzlytė, Darija Vyšniauskienė, Arnoldas Vaznelis, Darius Vaina ir Tomas Žilinskas. 2019 m. šią nuotaikingą komediją spėjome suvaidinti Punske, Birštone ir visų pirma – Toronte. Kadangi teatralų gretose ne tik mokytojai, prekybos atstovai, studentai, vairuotojai, bet ir žurnalistai, tai „didžiusias gastroles“ aprašo mūsų šimtadarbė, ilgametė Klojimo teatro artistė Rūta Burdinaitė.

„Klojimietė“ Darija man rašo: „Viską prisimenu labai... kartais labiau, kartais mažiau... trūksta repeti-cijų, bendrų vakarų, teksto ir scenų analizės, pokalbių... Juk mes esame teatrinė šeima.“ O Teklė priduria: „Labai jus visus myyyyyliuuuu.“ Ir aš jus, mielieji, visus labai myliu ir labai, labai pasiilgau. Tikiuosi, greitu laiku šita beprotybė baigsis, ir vėl džiaugsimės kartu dirbdami, repetuodami, vaidindami ir džiugindami žiūrovų širdis. O kol kas pagyvenkim prisiminimais – juk prisiminti tikrai yra ką.

Klojimo teatro dalyviai lanko Kanadą

Teatriniai Kanados aidai

RŪTA BURDINAITĖ

Klojimo teatro režisierė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė apie Kanadą užsimindavo dažnai, sakydama, kad visi Punksko kolektyvai jau ten viešėjo, tik teatras dar nei karto nebuvo. O vieną praėjusių metų pavasario dieną tiesiai šviesiai paklausė: „Tai ar norėtumėt skristi į Kanadą?“ Visi, aišku, sušuko: „Taaaaiip!!! Noooorime!!!“ Vieni esant progai aplankys giminaičius, kiti draugus, treči šali pamatys... Tik aš po nosimi pamurmėjau, kad Kanadoje jau buvau prieš gerą 30 metų su „Jotvos“ sambūriu ir nieko įdomesnio, negu tada mačiau, dabar nesitikiu pamatyti, su niekuo iš tos šalies artimų ryšių nepalaikau, bet jei reikės, tai jau skrisiu. Ilgainiui kai kurių entuziazmas išblėso ir liko tik ištvermingiausi teatro dalyviai. Na ir pradėjome ruoštis, kartoti J. Malinauskaitės-Vektorienės parengtą publicistinį spektaklį „Kelkite“ bei statyti naują S. Kapnio komediją „Plutelė ir pelės“. Jau keliais mėnesiais anksčiau pradėjome pirkti bilietus ir vėl pakrikome kaip Grigo bitės – vykome beveik po vieną, skirtingomis dienomis ir skrydžiais. Viskas kažkaip kitaip, negu paprastai būdavo. O artėjant pasirodymo laikui, rugsėjo 7 d., kai kuriems atsirado dar daugiau tarnybinių ar asmeninių kliūčių išvykti.

Laimei, nustatytam laikui susirinko visi: vieni išbuvę Kanadoje jau dvi savaites, kiti savaitę, treči atvykę beveik pasirodymo išvakarėse. Neapvyklė ir vietiniai, ir net iš toliau atvykę lietuviai, gausiai susirinkę į mūsų spektaklius Didžiojoje Anapilio salėje Toronte. Jų atidus klausymas, gausūs plojimai ir juoko proveržiai maloniai glostė artistų širdis: visgi verta buvo atvykti. Pavyko net gauti vieno

Rūta Burdinaitė Kanadoje

žiūrovo komentarą: „Pirmiausiai noriu pabrėžti, kad gyvendami išeivijoje mes visad laukiame savųjų – ar iš gimtinės, ar iš Lietuvos. Kiekviena viešnagė, kiekvienas pasirodymas mums mielas. Visada palieka malonius įspūdžius, nors kiekvieno nuomonė gali būti subjektyvi. Aišku, pasirodymų turinys ir lygis svarbus, bet ne pats svarbiausias. O jūsų atvežti spektakliai irgi paliko pačius maloniausius įspūdžius ir prisiminimus. Pajutome savo širdyse dalelę gimtinės. Mes, iš to krašto kilę, praturtinome savo žinias istoriniais ir mums jau bent kiek pažįstamais faktais. O kita dalis publikos, nesusijusi su mūsų kraštu, irgi galėjo kiek jį pažinti. Taigi visiems buvo naudinga. Esate talentinga ir susigyvenusi trupė. Gerai parinkti ir atlikti vaidmenys. Tikrai turite ką parodyti. Humorą visada mielai laukiame ir išjudina publiką. Aišku, jis kiekvienam krašte suvokiamas kitaip, ir kas vieniems yra juokinga, kitiems gali būti ne visai. Bet čia viskas buvo

gerai.“ Toliau komentaro autorius truputį skundžiasi dėl įgarsinimo trūkumų ir baigia patarimais režisierėi: „Kadangi esate talentingi ir turite nemažai muzikinių bei vokalių gebėjimų, gal reikėtų įvesti daugiau dainos ir muzikos elementų, kurie išjudintų žiūrovus.“

Žodžiu, mūsų pasirodymas tokių ar kitokių emocijų sukėlė ir neliko be atgarsio. Jis gražiai pakomentuotas ir Janinos Dzemionienės portale punskas.pl. Esame labai dėkingi pagrindiniams vakaro organizatoriams, visų pirma Suvalkų krašto lietuvių išeivijos sambūrio (SKLIS) pirminkui Pranui Vilkeiui ir valdybos narei Anetai Vaičiulienei.

Vadovaudamasi posakiu „Geriau vėliau, negu niekad“, visų teatrų vardu noriu dar kartą nuoširdžiai padėkoti ir visiems kitiems, kurie šią kelionę organizavo ir jos metu mumis rūpinosi. Nors nuo išvykos praėjo jau daugiau kaip pusė metų, visi gerai ją prisimename, o širdyse neišblėso ir

S. Kapnio komedija „Plutelė ir pelės“

patirtas mus globojusių žmonių gerumas. Kaip minėjau, pradžią davė režisierė Jolanta, kuri susitarė su mūsų kraštiečiu, Toronto šokių grupės „Gintaras“ vadovu Romu Jonušoniu. Tai jo ir SKLIS kvietimu galėjome į Kanadą nuvykti. Tai jie surado kam ir globėjus, kurie mums davė nakvynę, pamaitino ir dar nemažai pramogų suteikė. Tie mūsų geradariai tai Lina ir Romas Jonušoniai, Violeta ir Kazimieras Jonušoniai, Teresė ir Algis Ramanauskai, Aneta ir Romas Vaičiuliai, Ieva ir Arūnas Paransevičiai bei Dalia Agurkytė. Jų bei jiems talkinusių kitų mūsų kraštiečių dėka galėjome nuvykti prie įspūdingo Niagaros krioklio, pažinti Toronto įdomybes ir pažvelgti į miestą iš neseniai dar aukščiausio pasaulyje televizijos bokšto, aplankyti šalia esantį naujoviškai įrengtą jūrų muziejų. Vienus šeimnininkai paplūkdė jachta, kitus nuvežė į laukinį Lion Safari parką, dar kiti praleido savaitgalį toli nuo Toronto. Žodžiu, kiekvienu buvo svertingai pasirūpinta. Ir kiekvieno atmintyje iki šiol dar gyvi

šilčiausi prisiminimai, kurie prasideda šeimnininkų nuoširdumu ir baigiasi gražiais Kanados vaizdais.

Pabuvus Kanadoje dvi savaites nustoju murmėti ir aš pati. Mano skrydis buvo vienas iš pirmųjų, tad iš pradžių dar pakvaršindavau sau ir savo šeimnininkams galvą, ką aš čia taip ilgai veiksiu laukdama pasirodymo. Bet prie gero greitai priprantama. Patogiai išmigdyta, skaniai ir sveikai pamaitinta, rūpestingo šeimnininkų dėmesio apsupta jau beveik ir nenorėjau skubėti namo. Pasirodo, kad ir senų draugų čia yra, ir net trys licėjaus laikų klasės draugės, ir daugiau pažįstamų (net nežinojau, kad kai kurie jų iš mūsų krašto išvykę). Su visais malonu buvo susitikti ir pabendrauti.

Klojimo teatro pasirodymas Kanadoje

Žinoma, nebuvo lygiai taip, kaip viešint čia prieš 30 metų su „Jotva“. Vienas iš tuometinių mūsų globėjų po spektaklio priėjęs paklausė: „Na ir kaip, ar prisimeni šią Anapilio sceną, kurioje prieš 30 metų šokai?“ „Taip, – atsakiau, – scena ta pati, tik šokėja jau nebe ta, nebe ta...“ O pati savęs klausiau, ar nesigailiu, kad tada nepasilikau čia gyventi. Turbūt ne. Nors – kaip bebūtų keista – atrodo, lyg dabar lengviau būtų apsispręsti čia pasilikti negu jaunystėje. Bet gal tik atrodo, gal dar norėjosi savaitę ar kitą čia pabūti. Juolab kad bemaž kiekvienas iš mano pakalbintų kraštiečių pripažįsta, jog ilgainiui sugrįžta gimtinės ir savojo krašto ilgesys. Tačiau meilė vaikams ir anūkams dar stipresnė ir ji laiko naujoje gyvenamojoje vietoje. Juk tavo namai ten, kur tavo šeima, – sakė vienas iš pakalbintųjų. O mums, pasilikusiems gimtojoje Suvalkijoje, irgi gerai, kad turime pas ką nuvykti, kad mūsų dažnai vadinami „amerikonais“ kraštiečiai neatsisako mūsų priimti ir pagloboti. Už tai jiems visiems dar kartą tariame nuoširdžiai AČIŪ. Dėkojame ir mūsų šauniai režisierėi Jolantai Malinauskaitei-Vektorienei už tai, kad vis pasirūpina mus kur nors į pasaulį išvežti. Ir, ko gero, visų artistų vardu klausiu: o kur dabar, pasibaigus pandemijos siautėjimui? Juk tiek lietuviškų kampelių dar neaplankyta...

Iš protėvių paveldėtų simbolių paroda

ALICIJA KRAKAUSKIENĖ

Iš protėvių paveldėjome ne tik archajiškąją kalbą, papročius, tautosaką, dainas, bet taip pat ornamentiką, įvairiais ženklais bei raštais išmargintus išlikusius ir tebekuriamus mus supančios aplinkos daiktus. Jų kalba šiuolaikiniam žmogui sunkiai suprantama. Paėmus seną šimtarastę juostą arba mamos, močiutės austą daugianytį ar rinktinį audinį, suvirpa širdis, užplūsta mintys, kad tai ne tik tobulas grožis, spalvų ir formų derinys, bet ir paslaptiniais rašto ženklais užrašytas pasakojimas ar užkoduota žinia.

2020-ieji Lietuvos Seimo paskelbti Tautodailės metais. Tai gera proga susipažinti su mums paliktais mįsliniais simboliais. Paskatinti Punsko keturmečio licejaus pirmos klasės mokiniai vasario mėnesį dalyvavo dailės pamokų metu vykusiose kūrybinėse dirbtuvėse – analizavo baltų simboliką bei išbandė savo gebėjimus kuriant darbus etninių simbolių tematika. Moksleiviai, patys pasirinkę raštą, atliko kūrybinius darbus: kūrė molinius medalius, kuriuose įspaudė arba įrėžė baltų simbolius, piešė popieriaus skiautelėse Gyvybės medį. Etniniai simboliai, raštai, ženklai, įsitvirtinę kūrinuose, išsirikiavo parodoje. Parodą papuošė mokinės Adrianos Baguckaitės nunertos servetėlės, mokytojos Darios Vyšniauskienės anytos

Irenos Vyšniauskienės iš Punsko numegzta užuolaidėlė ir servetėlės bei mokytojos Alicijos Krakauskienės mamos Nijolės Valinčienės iš Navinykų nėriniai.

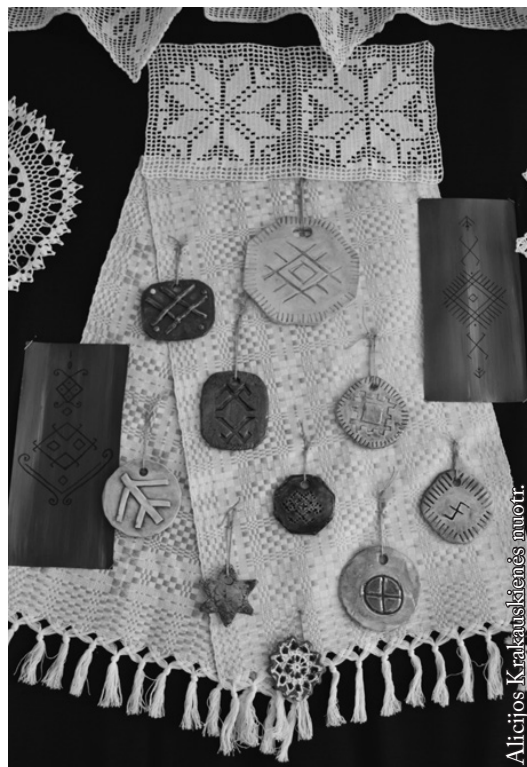
Nuoširdžiai dėkojame už paskolintus Jūsų taip kruopščiai ir su meile atliktus rankų darbus. Ačiū Punsko darželio direktorei Alicijai Valinčienei už nemokamą molinukų išdeginimą bei Punsko kultūros namų darbuotojai Birutei Vydrienei už nemokamą glazūravimą.

Tikime, kad etninių ženklų ir raštų reikšmių suvokimas padės susitapatinti su lietuvių kilme.

Nuotraukose keletas baltiškų – lietuviškų simbolių, ženklų.

Alicijos Krakauskienės nuotr.

Alicijos Krakauskienės nuotr.

Alicijos Krakauskienės nuotr.

Anastazija Sidarienė: „Mano absolventai visi mokėjo juostą išsiausti“

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Ji ėmėsi mokytojos darbo šio krašto pagrindinėse mokyklose. Jam skyrė net 31 savo gyvenimo metus, nepraleidusi nei vienos progos perduoti savo mokiniams kadaise išmoktą juostų audimo pamoką.

Jurgitos Stankauskaitės nuotr.

Anastazijos Sidarienės dukros Laimutės juostos

Jurgitos Stankauskaitės nuotr.

Anastazija Sidarienė moko austi juostą

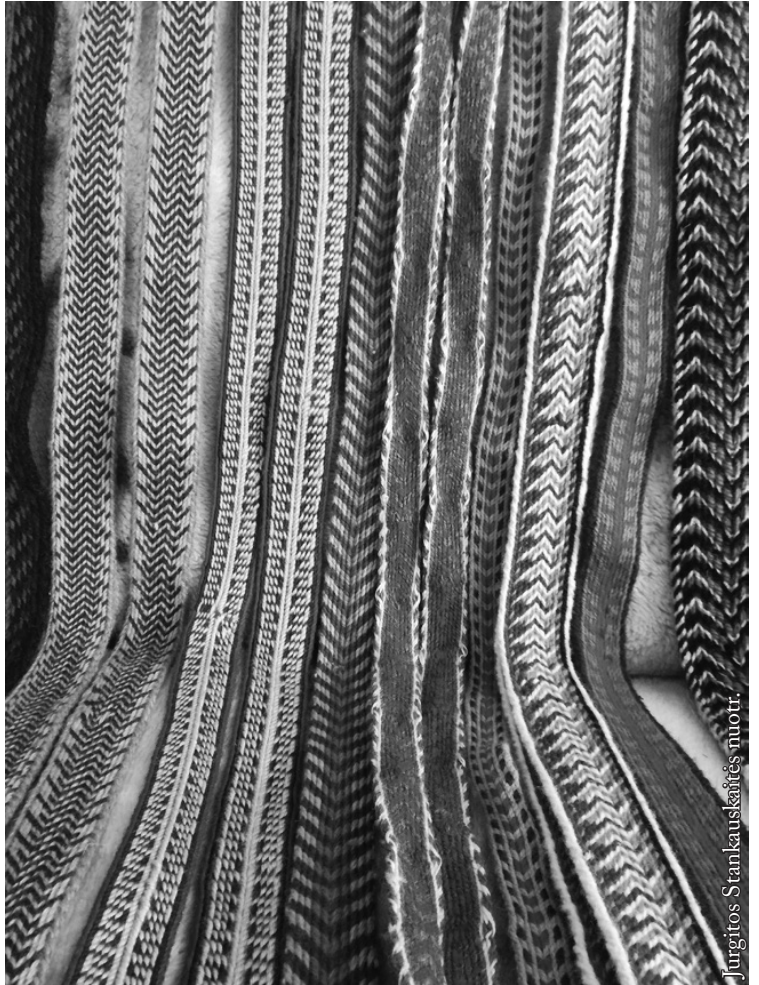
Kiekvieną susitikimą su lietuvių tautodailės meistrais būtų galima prilyginti ekskursijai į tolimiausius kraštus. Tik šiuo atveju kelionė pas mūsų krašto liaudies meno atstovus trunka keliolika minučių, o susitikimas su jų gyvenimo istorijos ir patirčių pasakojimais yra tolimesnis ir turtingesnis už kelių valandų važiavimą į svetimą, nieko bendro su mūsų kultūra neturinčią teritoriją.

Kelionę pas Punske gyvenančią tautinių juostų audėją Anastaziją Sidarienę lydėjo pakelėse nusėtų pienių

Jurgitos Stankauskaitės nuotr.

Pintinės juostos

Jurgitos Stankauskaitės nuotr.

Rinktinės juostos

puokštės. Galvoje kirbėjo mintis, kad pavasario margumas puikiai derės prie moters rankomis sukurtų juostų raštų. Pirmą kartą gyvenime netekau žado, įžengusi pro pašnekovo namų duris. Ilgas trijų metrų stalas buvo nuklotas pačios A. Sidarienės nuaustomis juostomis. Tokio margumo neteko matyti jokiose parodose. Kad būtų dar smagiau, moteris mane nuramino, jog čia tik viena trečioji jos darbų dalis. Daugiau jų pasėjo po pasaulį: nukeliavo dovanų į Ameriką, puošia susituokusių porų namus, piršlių melagių spintas, krikšto žvakes, bažnyčios patarnautojų aprangos elementus, muziejus, parodas bei daug kitų objektų ir elementų. Sunku būtų suskaičiuoti, kiek jos darbų puošia kitataučių namų sienas.

Negalėdama akių atplėšti nuo jos svečių kambario stalo išvaizdos,

pradėjau kalbėtis apie senus laikus, kuomet kaimuose nuolat braškėdavo audimo staklės. „Žinoma, mano mama irgi daug audė, kaip ir beveik visos anų laikų kaimo moterys. Mama audė lovatieses, takus, drobę, audeklą, nes viso šito labai reikėjo. Jai talkindavo jos sesuo Julija. Padėdavo apmesti siūlus. Aš, deja, jai nepadėjau. Per maža buvau, be to, tokiam darbui reikėjo turėti patirties. Kalbant apie tautines juostas, tai – kiek atsimenu – tokių mūsų krašte beveik jau niekas neaudė. Jų paprastai niekam nereikėjo. Aš austi juostas išmokau Vaitakiemio pagrindinėje mokykloje.“ A. Sidarienė, būdama penktoje klasėje, pirmą kartą pamatė, kaip audžiamos juostos. Tuo metu mokyklos direktorius buvo Kostas Sidaris – labai įžvalgus ir sumanus žmogus. Jis žinojo, kad mokyklos valytojas

Antanas Kuosa iš Vaitakiemio moka puikiai austi juostas, kurios anuomet jau ėjo į užmarštį. Subūrė nuo 5 iki 8 klasių moksleives ir pakvietė A. Kuosą vesti pirmą juostų audimo pamoką. A. Sidarienė ir jos vyresnė sesuo Janina labai atidžiai stebėjo vyro pirštų miklumą prie siūlų. Šis metmenis apvijo ant stalo ir sukrautų kelių knygų. Audimo staklių nebuvo, bet, pasirodo, jų ir nereikėjo. Pakako noro, užsispyrimo ir vaizduotės. Įdomu ir nepakartojama, kad audimo pagrindus suteikė vyras, o ne moteris. Mat prieš kelis šimtus metų juostas ausdavę tik vyrai, kadangi šis darbas reikalaujavo nemažai jėgų. A. Kuosa buvo jauniausias vaikas šeimoje. Jo motina vis kviesdavosi jį padėti austi įvairių audeklų. Būdamas labai imlus, išmoko įvairius dalykus austi ir pinti. Tuomet A. Sidarienei taip įstrigo į atmintį

Vadinamoji Laimos juosta, kurioje raštas nesikartoja

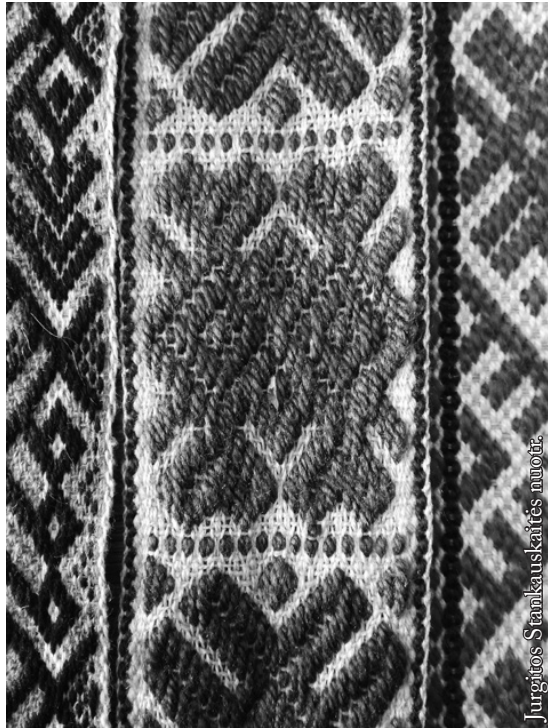
Anastazijos Sidarienės juostos

rankų darbų pamokos nauja patirtis, kad grįžusi namo su seserimi Janina bandė atkartoti juostų audimo eigą. „Ir išsiau dėm juostą. Paskui dar vieną. Po to kažkas mums pagamino mažas stakles. Dar vėliau pradėjome austi ne tik sau, bet ir kitiems dovanų, – pasakojo A. Sidarienė. – Šiame krašte jau nebuvo kam perduoti juostų kūrimo meno. A. Kuosa buvo paskutinis tos kartos atstovas, kuris mokėjo ir sugebėjo perduoti žinias. Aišku, Žvikeliuose, Vilkapėdžiuose ar dar čia kuriame kaime močiutės mokėjo austi, bet juostų neaudė, nes paprastai niekam jų nereikėjo. Turėdavo kokias senas savo skryniose, ir to užteko. Kaip žinia, kadaise juostomis persijuosdavo drabužius. Laikui bėgant viskas keitėsi. Taip pat apranga. Moterys nustojo nešioti ilgus ir sunkius sijonus, tad nebuvo reikalo austi to, ko praktiškai nebūtų panaudota.“

A. Sidarienė stojusi į Varšuvos universiteto etnografijos studijas. Studijų metais neišaudė nei vienos juostos. Įtemptas paskaitų grafikas ir didelis užimtumas neleido švaistyti laiko, kurio kiekvienam sąžiningam studentui labai stigidavo. Tik per atostogas pavykdavo vieną kitą grožį išausti. Labai sėkmingai baigusi studijas, ėmėsi mokytojos darbo šio krašto pagrindinėse mokyklose. Jam skyrė net 31 savo gyvenimo metus, nepraleidusi nei vienos progos perduoti savo mokiniams kadaise išminktą juostų audimo pamoką. „Mano absolventai visi mokėjo juostą išsiaušti.“

Moteris atviravo, kad šiais metais per karantino laikotarpį daug laiko praleido prie staklių. Naujų idėjų atsirado. „Šiomet labai daug audžiau. Kadangi tai nelengvas darbas, per dvi savaites negalėjau staklių paliesti.

Teko pailsėti ir atgauti jėgas. Dabar man tos dvi savaitės nedarbo, tai labai daug, bet ką padarysi. Sveikata neleido.“ A. Sidarienei pasakojant apie savo darbus pastebėjau, kad kiekvienas juostos centimetras jai yra be galo svarbus. Taip pat jai svarbu, kad juostos neatgultų vien muziejuose ar parodose. Todėl kuria naujoviškas juostas – alternatyvą tradicinėms. „Pastebėjau, kad dabar jaunos mergaitės kartais nori persijuosti ne tradicine juosta, bet kažkuo panašiu į ją. Tai sumaniau nauusti vos kelių spalvų juostą su neryškiais raštais ir tokiais lyg ištrauktais siūleliais.“ Juostos vis dažniau įsiuvamos į naujovišką drabužių kirpimą, derinamos prie vestuvių suknelių, modernių puokščių, šiuolaikiško namų interjero ar papuošalų. Fantazijai ir geram skoniu derinti tradicinius elementus su inovatyviais ribų nėra.

Dvynių simbolis

Jurgitos Stankauskaitės nuotr.

tikėta raudonos spalvos apsauga. Teigiama, kad apeiginės juostos visuomet buvo raudonos. Dzūkai persijuosdavo raudonų raštų baltame fone juosta dėl apsaugos. Ypač krikšto metu jos buvo naudojamos.

A. Sidarienė yra išaudusi vadinamąją Laimos juostą, kurioje užrašyti svarbiausi žmogaus gyvenime dalykai: žvaigždė – gimimas, medis – žemė, gyvenimo vieta, kryžius – ugnis (apsauga, šiluma), vandens simbolis ir kt.

Nemažai darbų moteris atkūrė pagal senas, net ir daugiau kaip

Svastikos simbolis

Jurgitos Stankauskaitės nuotr.

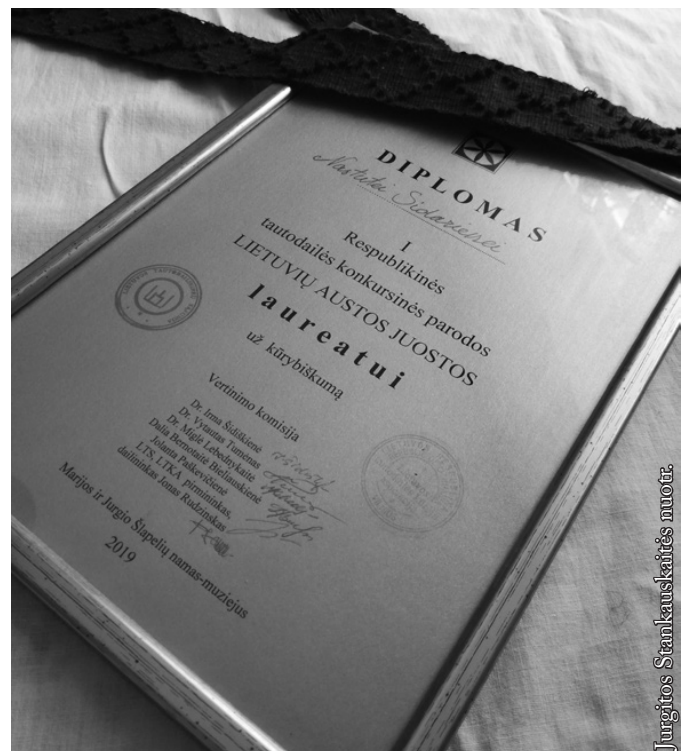
Maža to, moteris sukūrė kalėdinės eglės papuošimą – labai ilgą ir siaurą juostą su įaustais dailiai sukarpytų šiaudelių gabalėliais. Paklausta, kaip sugalvoja modernizuoti juostas ir iš kur semiasi naujų idėjų, šypsodamasi atsakė: „Nagi iš galvos. Ima kartais ir kažkas žmogui prisispaluoja. Ir man panašiai buvo. Tik vis reikia tikrinti, kokias siūlas kam tinka.“

Tautinės juostos – tai ne tik siūlų raštų derinys. Kiekvienas raštas turi savo reikšmę, simbolinę prasmę. Pasirodo, kad net ir spalvos čia yra svarbios. A. Sidarienė daugiausiai išaudė juostų su senais baltiškais simboliais: svastika, dvyniais, Gyvybės medžiu, žalčiuku, žvaigžde. Tarp jų randamas artimas širdžiai dzūkiškas raštas – pusė rombo su dantukais. Dzūkai dažniausiai ausdavo vytines juostas. Archeologai jotvingių kapinyne yra radę seniausios juostos gabaliuką, kurį išanalizavus sužinota, kad jis buvo išaustas su kaladėlėmis. Tai labai specifinio grožio juostos, kurios pritraukia dėmesį. Pastebėta, kad nemažai stebina ir baltos bei raudonos spalvų deriniu. Moteris paaiškino, kad senovėje

šimto metų senumo tautines juostas. „Būna, kad atneša koks žmogelis seną, pradėjusią irti juostą ir nori naujos, bet su tokiu pačiu raštu ir spalvomis. Tai tenka ją išstudijuoti, kad išeitų lygiai tokia. Bet identiškos nepavyksta sukurti vien dėl pačių spalvų ryškumo ir atspalvių. Sunkiausiai pataikyti raudoną spalvą. Seniau raudonumas, dažymo metodika ir pigmento gavimo technika buvo visai kitokie.“

A. Sidarienė nenustygsta ir nuolat kuria. Jos darbų galima rasti ne tik Punske ar Seinuose organizuojamose parodose, bet ir įvairiuose Lenkijos miestuose, kur vyksta tautinio meno pristatymai, taip pat Lietuvos dainų šventės parodose. Moteris savo kūriniais įrodo, kad senoviška gali

tapti naujoviška, gražu ir pravartu. Anot jos, nereikia bijoti eksperimentuoti, net ir tose atkuriamosiose tautinėse juostose pačias spalvas keisti, bandyti derintis prie to, kas šiuolaikiška, nenuolstant nuo šio meno ištakų.

Naujausias apdovanojimas

Jurgitos Stankauskaitės nuotr.

Apie Slavėnų šeimą

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Prisiminimais ir gyvenime įgyta išmintimi pasidalijo Birutė Slavėnaitė-Macukonienė. Ji gyvenusi iki jaunystės Dusnyčioje, o ištekėjusi – Žagariuose. Kaip ir visi, po darbų ūkyje mėgo susieiti, padainuoti, pasikalbėti su žmonėmis. Dainavo nuo pat pradžių 10 metų veikusiame Dusnyčios etnografiniame ansamblyje. Džiaugėsi, kad išvykdama koncertuoti pamatė Lietuvą, aplankė daug gražių vietų.

Birutė pasakojo:

– Giesmė ir daina buvo mamos kasdienoj ir mūs, jos dukterų. Mojun suveidavo kaimynai ir giedojo mojines giesmes, Marijos litanijų. Man labai buvo gražu. Nuo mažumės baisiai norėjau dainuoc ar giedoc. Vis stebėjau suaugusias merginas ir savo mamų, ir sesį Stasį. Jos sakydavo: „Kap paaugsi, galėsi ir tu...“ Tai mes abi su jauniausiu sasuti Vitali patylom vis paskui kap vuodegos, iš paskos traukdavom. O kap paaugom, brač, tai nebuvo galo dainom. Su dainu ir darbas neatrodė sunkus, sparcau ir smagiau ėjos...

Mano tėvas Juozas Slavėna gyveno ir paėj iš Dusnyčos kaimo. Palei rubežį mūs žamė. Kap išėjom nuog šniūrų an kolonijų, buvo langviau – tep rodės, alia darbas pac nepasdarė...

Mama iš Lietuvos kilus. Tėvas jaunystėj kap pirmu sykiu buvo išvykis in Amerikų su savo broliu Jonu, sesi Antaninu, tį susivėjo, insimylėjo ir susižanijo – vedė Marytį Brindziūtį, atvykusių Amerikon iš Lietuvos, Nemunaičių kaimo. Ji labai norėjo kuo graicau sugrįžč nor arcau gimtinės. Grįžo prieš pac I pasaulinį karų su dzviem vaikucais jau: vyrausiu

Veronikuti ir mažuku, cik pusės metųų Aloyzuku. Šita mūs vyrausia sesutė Veronikutė septynių sulaukus šiltini apsirgo ir numirė. Palaidota Lazdijų kapinėse, ba ca da nebuvo sienos ir buvo arcau negu in Sainus. 1920 m. jau ca gimė dukra Stasė, po 5 metų aš, Birutė, o da po dvejų – jauniausia Vitalė.

Tėvelis vė iškeliavo... Kap aptvarkė Dusnyčoj namelius, skardu per dengė trobų ir svirnų, o kluonas liko dengtas skiedrom. Sunku buvo prasigyvenc an šniūrų, todė tėvelis, kiek aptaisis namukus, palikis žmonų ir vaikus (kap man 3 metųukai buvo, o Vitalei – 7 mėnesiai), 1928 metais vė išplaukė in Amerikų. Tadu tėvas pasėmė savo jauniausių seserį Onutį. Tėtė išvyko, kap ir daug kas, ba matė, kad raikia užsidzyrbc, ba bėda, pastatai grūvancys. Siuntė šaimynai pinigus, pokelius. Kap gerai užsidzyrbo, planavo sugrįžč, bet užklupo vė karas. Mama dokumentus ir šaimynos nuotraukas vis slėpė baloj, kad karaiviai nerastų kratos metu. Darė augancų vaikų nuotraukas ir vis siuntė vyru, kad jis nor nuotraukose macytų, kap auga vaikai, ir nesirūpytų jų likimu.

Kap vaikas buvau, labai jo ilgėjaus. Rodos, ir dar pamenu tėvelio delnų,

Marytė Slavėnienė (Brindziūtė) su vyriausiu sūnumi Aloyzu ir dukromis Stase, Birute ir Vitale

kap da mani vedėsi už rankutės... O kap gailėjosi, kap apsikoliečinau netyča. Tadu da tėvo sesuoj man aprišo va šitų mažausį pirštukų, ba paėmus pjautuvų pjoviau ir in pirštų tadu insipjovus buvau, suskoliečinau. Ir va iki dabar turu žymį, kreivai suaugo.

Tėvas kap išvažavo, da sunkiau pasdarė. Teko ganyc. O anksci ke lia... Prikelia gyc karves, ba jau kici

išginė. Paskui sumisno rišč. Tai išvedu, pririšu ir skubinu mokyklon. Mokykla Dusnyčoj buvo Vinco Talandzų stuboj. Tį ankscau gyveno Ramanauskai, cik jie išvažavo ir liko Lietuvoj.

O kap paaugau ir pasdarė škada brolio, tai norėjau jam nor kiek padėc. Žamė ėjo da šniūrais, net po Lietuvos pusi. Kap paūgėjau, mokėjau jau su arkliais. Suaru, acisėdu an arimo ir verkiu, ba šalta, bado kojas. Pasėdzu, patriņu ir pereina.

Mūs kluonas buvo sanas, stovėjo in pietus, o tį jau rubežus. Kelias ėjo in Dabulius. Mūs žamės ruožas ėjo palei ažarų Galadusį, tai vasarom tankiai maudėmės. Zabelė Dabuliūtė, ką už Ramanausko paskui nuvej, tai visas mūs pravadyrus buvo – kur sumisna ji, o mes paskui. Buvo, kad ilgai namo nesnorėj paraic, žinia, kap vaikai. Paskui an kolionijų visi išėjo... Raikėj vis ciek sunkiai padzirbėc, alia ir pasibūc su kitais norėjos.

Aš gimus, kap ir Algirdas Skripkų – 1925 metais. Mes paaugį abudu iš Dusnyčos sykiu ėjom an apmokymų an Pirmos Komunijos in Sainus pas kunigus. O va ca šitoj nuotraukoj macyc, kap mes su penkiais kunigais. Tai va kiek daug tadu lietuviukų priėjo Pirmos Komunijos – galybė. Ca cies viduru iš priekio tai Algirdas Skripkų ir aš... Prieš II pasaulinį karų, kiba 1935 m. Ca nuotraukoj yra mūs krašto kunigų: kunigas Mazurkevičius, vidurinis sėdzi kunigas Ramanauskas ir Maksimavičius iš Būrbiškių.

Paskui 1941 m. mama susisodzino mus vežiman... Ba ir Bulevičiai,

Pirmoji Komunija Seinuose

Talandzai važavo in Lietuvų, tai ir mes...

Taigi 1941 m. Marytė Slavėnienė su sūnumi Aloyzu ir trimis dukromis buvo priversti išvykti iš Dusnyčios į Lietuvą. Stasė jau buvo ištekėjusi už Samulevičiaus, bet ir jie turėjo palikti namus. Marytė Slavėnienė su Aloyzu, Birute ir Vitale paskirti į Kybartus, gyveno Bartnykuose molinėj troboj, vėliau pateko į Geistariškes, kur dar sykiu gyveno Žukauskai, atvykę iš Būrbiškių: Bronius, Vincas ir jų tėvai, Češkevičiai iš Aradnykų su šešetu vaikų. Paskui atvažiavo Samulevičius ir Slavėnienė su vaikais pasiėmė į Lankeliškius prie Vilkaviškio. Čia jis buvo apstojęs su žmona Stase (Slavėnaite). Čia Samulevičiams gimė sūnus Algis. Ir daugiau mūsų krašto žmonių ten buvė.

– Iš ca matėsi bažnyčos bokštai, kunigų seminarija, – prisiminė Birutė Macukonienė. – Net buvau atlaiduose Vilkaviškin nuvėjus. Ca gerai gyvenom, sėjom javus, paskui spėjom nuimc, išsikasėm bulvių. Kap užėjo rusai – visus paėmė prie

Trakų. Gyvenom kažkokioj sodyboj prie ažaro su Samulevičiais ir da tokiais lenkais, atvykusiais nuo Gibų. Netoliman miški rasdavom vuogų, grybų, žuvies buvo pakankamai. Po kiek česo iš tį jau arcau namų patekom, in Siminiškius. Prisimenu, užėjis buvo smarkus lietus, tai švoģeris Samulevičius an vežimo padarė lankus, aptraukė kokuu tai brezentu, kad nesulytų, ir tep važavom arkliais per lietų.

Parvažavį po II karo su mamu in Dusnyčų radom trobų ir svirną be stogų, ba rusai bėgdami nulupė naujų skardų ir išsivežė. Paėmė ir vežimų, ir abudu arklius, katruos mama parsivarė iš Lietuvos. Tai prasigyvenimu Krasnagrūdės ponas Lipskis davė kluzuojancį arklį. Už tai ėjom jam ganyc gyvulių, o per bulviakasį su mamu ėjom dvaran bulvių kasc kapliais – ir acidzyrbom. O arklys pamaži sveiko ir buvo labai drūtas. Buvo langviau apdzyrbc žamį. Paskui daug ūkin padėjo grįžis tėvelis. Laikėm avis. Dvari buvo valia pasiganyc ir saviem gyvuliam.

(Bus daugiau)

Mykolas Krupavičius – mokytojas

ALGIMANTAS KATILIUS

Mums prelatas Mykolas Krupavičius yra geriau pažįstamas kaip dvasi­ninkas ar politikas, žemės reformos vykdytojas, VLIKO pirmininkas. Tačiau jo biografijoje aptinkame tokį laikotarpį, kai jis dirbo mokytoju, baigęs Veiverių mokytojų seminariją ir iki įstojimo į Seinų kunigų seminariją, t. y. 1905–1908 metais. Apie šį M. Krupavičiaus gyvenimo laikotarpį ir kalbėsime šiame straipsnyje, remdamiesi jo paties atsiminimais ir Petro Maldeikio monografija apie M. Krupavičių.

Baigęs Veiverių mokytojų seminariją, M. Krupavičius norėjo įsidarbinti Lietuvoje, bet negavo leidimo, nes tuo metu Kauno ir Vilniaus gubernijose lietuviai negalėjo dirbti mokytojais. Beliko ieškoti darbo už Lietuvos ribų. Gavo pasiūlymus iš Lenkijos (prie Lomžos) ir Rusijos. Rusijoje buvo siūloma triklasės mokyklos mokytojo vieta su geru atlyginimu.

Apsisprendimą nulėmė motinos nuomonė. Pasirinkta Lomža, nes tai artima vieta, pigesnė bus kelionė ir tai katalikiškas kraštas. Siūloma mokykla buvo vietovėje Penchratką. Gavus paskyrimą prisistatė žandarų viršininkas Fiodorovas ir pareiškė motinai: nors sūnus turi paskyrimą, bet jo pakliuvimas į vietą priklauso nuo jo, nes byloje sūnaus popieriai nėra visai švarūs. Žinoma, reikalą išsprendė žandaro pavaišinimas ir dešimties rublių kyšis.

Į kokią vietą pateko ir kokia buvo

mokykla, M. Krupavičius vaizdžiai aprašė korespondencijoje „Lietuvos žiniuose“: „Po dviejų dienų kelionės atvykau į Penchratką. Važiuoju per kaimą, dairaus, kur mokykla. Ne matyt, kaimas pasibaigė. Važiuoju tyru lauku pusvarstį, padvada sustoja. Čion mano akims prisistatė šioks reginys: stovi sulūžusi bakūžėlė, be durų, be langų, labai panaši į Lietuvos pirtis, – tai mokykla. Įeinu į vidurį. Vietoj krosnies – krūva plytų, grindų nėra, lubose ir sienose skylės. Štai kokiuos rūmuos atsieis man gyventi! Net plaukai ant galvos atsistojo. Padvadininkas, palikęs mane, nuvažiavo. Pasilikau viens, apsidairiau, atsiminiau apie Lietuvą; nenorint, ašaros ėmė riedėti iš akių. Pralėkė atsiminimai apie jaunąs dienas, ir stojos prieš akis, kaip giltinė, visame savo bjaurume ateinantis gyvenimas. Dėl pertraukimo tų nelinksmų mąstymų, nueinu pas artimiausią ūkininką, kur išgirstu, jog į vaistinę ir į bažnyčią 7 varstai, o į miestą dvi myli.“ (Mykolas Kruopelė (Mykolas Krupavičius), „Lomžos „Pagelba“ ir mokytojai“, iš „Vilniaus žinios“, 1907, kovo 26/balandžio 8, p. 2.) Taip teko M. Krupavičiui pradėti mokytojo darbą.

Mokiniai į mokyklą pradėdavo rinktis tik po Trijų karalių ir mokydavosi maždaug iki Velykų. Vaikams mokykloje pakakdavo išmokti iš maldaknygių paskaityti. Rusų kalba buvo nereikalinga ir jos nesimokė. M. Krupavičius rado tokių trečio skyriaus mokinių, kurie vos paskaitė

rusiškai iš vadovėlio, o suprasdavo tik tuos žodžius, kurie panašūs į lenkų kalbos. Dėl trumpų mokslo metų negalėdavo išeiti mokymo programos, bet užtat laisvo laiko buvę į valias. Neturėdamas ko skaityti, mokyklos bibliotekėlėje radęs įvairias instrukcijas ir aplinkraščius perskaitė. Tai jam pravertė gyvenime. Kai konfliktavo su mokyklų direkcijos viršininku – galėjo pasinaudoti tomis žiniomis.

Mokytojui maisto sunešdavo mokiniai. Jo buvo tiek, kad nebūtų visko suvalgęs ir gyvendamas su šeima. Tuo maistu atsilygindavo bobutei, kuri palaikydavo švarą, juo apmokėdavo skalbėjai ir nemažai duodavo netoli gyvenusiai pavargėlių šeimai. Patys nieko nevirdavo.

Šeštadienį susirinkdavo aplinkinėse mokyklose dirbę lietuviai. M. Krupavičius prisiminė: „Subatos vakarėlį visi lietuviai susirinkdavom pas vieną iš draugų. Tada atsigau­davom visai savaitei, nes turėdavom ir sriubos, ir virtos ar keptos mėsos, prie to po stikliuką baltakės ar stiklinę alaus. Pirmadienio rytą vėl kas sau skirstydavomės į savo mokyklas prie darbo. Tuo būdu Lenkijos vidury lietuviai susikūrė autonominėm teisėm koloniją. Lenkų į savo tarpą nepriimdavom, o dėl to tekdavo susilaukti priekaištų.“ (Mykolas Krupavičius „Atsiminimai“, Chicago, 1972, p. 60.)

Mokytojas Lenkijoje buvo gerbiamas ne tik kaimiečių, bet ir aukštesniųjų sluoksnių. Ir M. Krupavičius,

Mykolas Krupavičius, 1930–1933

neturtingas mokytojas, buvo kviečiamas į pobūvius pas dvarininkus, teisėjus, gydytojus, klebonus. Ir niekur nesijautė už juos žemesnis. Monografijoje apie M. Krupavičių Petras Maldeikis rašė: „Tai sudarė jam sąlygas įprasti bendrauti su aukštesnių sluoksnių žmonėmis ir įsigyti lenkų labai vertinamų viršinių laikymosi formų, kas jam buvo labai pravartu vėliau Lietuvoje dirbant visuomeninį bei politinį darbą. Jis čia pamatė, kaip lenkų mokytojai laikėsi labai solidariai ir organizuotai kovoję prieš rusinimą. Dalyvaudamas jų susirinkimuose, jis susipažino su jų pasirenkamais būdais, kaip geriausiai panaudoti mokyklą savo tautiniams tikslams ir kaip pačią mokyklą

atviliojo, ir pamačiau keistą reiginį: vidury kiemo liepsnojo laužas, aplink, susikabinę rankomis, vaikai šokinėjo ir kažkokią dainą dainavo. Kiti baigė nešti iš mokyklos spintos visą joje buvusį lobį, jau minėtus aplinkraščius, žurnalus ir kt. Ir visa vertė į laužą. Spintos durų vienos dalies taip pat neradau: ir ta atsidūrė lauže. Prie kiekvienos rusiškos mokyklos buvo didelė, gal metro aukštumo, iškaba, kurios pusę užimdavo rusų dvigalvis erelis. Ir tą vaikai su basliais nukrapštė. Lauže jai paskyrė garbingiausią vietą.“ (Mykolas Krupavičius „Atsiminimai“, p. 65.)

Tačiau šie mokinių veiksmai neišėjo į naudą jų mokytojui. Kai mokykloje apsilankęs Lomžos

sutautinti.“ (Petras Maldeikis „Mykolas Krupavičius“, Chicago, 1975, p. 35.)

M. Krupavičius atsiminimuose rašo, kaip Penchratkos mokiniai sutautino mokyklą: „Vieną ankstyvą rytą, man esant toje pačioje Penchratkoje, neįprastą mokyklai valandą išgirdau gyvą vaikų triukšmą. Man ydamas, kad pramiegotau pirmą pamoką, šokau iš lovos. Pasirodė, kad ligi pirmos pamokos dar valanda laiko. Išėjau pasidairyti, kas mano vaikus taip anksti į moky-

mokyklų direkcijos viršininkas sužinojo, ką padarė mokiniai ir kad jie nesimoko rusų kalbos, nukentėjo M. Krupavičius. Jis gavo raštišką papeikimą dėl mokyklos nesutvarkymo ir buvo pagrasinta jį atleisti iš darbo.

Po tokių įvykių M. Krupavičius norėjo pakeisti vietą. Pasinaudojęs proga (mokyklų direkcijos viršininkas buvo išvykęs), jis persikėlė į Rutkų miestelio mokyklą. Čia buvo daug geresnės mokytojo darbo sąlygos. Vietos gyventojai tvarkingai leido vaikus į mokyklą, kad visų norinčiųjų nesutalpindavo klasėje. Dėl to nepatekusius į mokyklą vaikus mokė privačiai už papildomą atlyginimą. Tokiu būdu pagerėjo materialinė padėtis. Pajamų per mėnesį turėdavo daugiau kaip šimtą rublių. Bet čia iškilo vedybų klausimas. Rutkuose valgydavo pas teismo sekretorių, kuris turėjo tris dukras. Į vieną jų – vidurinę, kuri buvo labai išmintinga, apsiskaičiusi, labai tvarkinga, pamaldi, M. Krupavičius atkreipė dėmesį. Bet motinos žodžiai „Vaikeli, tu toks lietuvis, kaip sugyvensi su lenke, kas bus su jūsų vaikais?“ sulaukė nuo lemiamo žingsnio.

Rutkuose klebonavo nuo Liudviano kilęs lietuvis kunigas Vincentas Akelaitis (Akelevičius, 1835–1909), vadinamas Garibaldiū. Iki spaudos draudimo panaikinimo jis buvo nutautėjęs, bet Seinuose pradėjęs leisti „Šaltinį“ užsisakė laikraštį, nors skaityti nesugebėjo. M. Krupavičius rašė: „Pakvietė mane vertėju. Pyko, karščiausi, kartais nusikeikdavo. Tekdavo ir man pipirų dėl nesuprantamos ir sudarkytos lietuvių kalbos, bet jis su garibaldišku kantrumu mokėsi ir po trijų mėnesių Šaltinį skaitė jau be vertėjo. Garibaldius sulietuvėjo. Užvirė jaunystės lietuviškas kraujas, nes visa Akelaičių šeima nuo senų laikų buvo lietuviško nusistatymo.“ (Mykolas Krupavičius „Atsiminimai“, p. 78.) Dirbdamas Lenkijoje, M. Krupavičius priklausė Lomžos

lietuvių draugijai „Pagelba“.

Lenkijoje dirbantis M. Krupavičius, kaip ir kiti mokytojai lietuviai, troško gauti mokytojo vietą Lietuvoje.

Tokia proga atsirado 1907 m. – jis gavo paskyrimą į Papilę mokytojo padėjėju. Savo viršininką mokyklos vedėją M. Krupavičius taip apibūdino: „Mokytojas vedėjas Nikula buvo tikras draugas ir tėvas. Žmogus kilnios širdies, nerusofilas, rodęs nemažą simpatijų lietuviams ir Lietuvai, mokėjęs žemaitiškai kalbėti. Buvau patenkintas tokį viršininką gavęs.“ (Mykolas Krupavičius „Atsiminimai“, p. 81.) Papilėje M. Krupavičius mokė pirmą skyrių, o aukštesniuose skyriuose – lietuvių kalbos. Su mokyklos vedėju gerai sutarė, tarp jų nebuvo nesutarimų ir konfliktų.

Kunigo Juozo Tumo-Vaižganto paragintas ėmė rašyti korespondencijas į „Vilniaus žinias“. Jose kritiškai atsiliepdavo ir apie kleboną, kad šis vienodai ir lygiai traktuodavęs lietuvius ir lenkus. Dėl to klebonas nepyko ir dažnai M. Krupavičių kviesdavosi į kleboniją. Čia jis susipažino ir su kitais kunigais, tarp kurių buvo lietuvybei daug nusipelnęs Stanislovas Stakelė. P. Maldeikis rašė: „Iš viso patyrimo Papilėje Krupavičius įsitikino, kad lietuvis mokytojas savo darbu siekia to paties, ko siekia ir lietuvis kunigas.“

Lietuvių mokytojų atsiradimas Kauno gubernijoje, kurioje be kunigo kaime retai buvo galima sutikti lietuvių inteligentą, buvo pirmas didesnis lietuviškas kaimiečio sukrėtimas ir lietuviško kraujo įliejimas.“ (Petras Maldeikis „Mykolas Krupavičius“, p. 41.)

Papilėje M. Krupavičius įsitraukė į lietuvių visuomeninę veiklą. Jai vadovavo Papilės parapijos vikaras kun. Petras Gudauskis, o M. Krupavičius buvo jo pavaduotojas. Tos visuomeninės veiklos pagrindiniai tikslai – žadinti žmonių tautinę sąmonę, skatinti jų tautinį bei visuomeninį

veiklumą, juos šviesti, kelti jų dvasinę ir materialinę gerovę. Į veiklą įtraukta patikimesnius kaimo jaunuolius. Sekmadieniais jie važinėjo po kaimus pasikalbėti su jaunimu. Tai nebuvo formalūs susirinkimai ar paskaitos. Per tokius susitikimus vykdavo įvairūs pasikalbėjimai. Temos buvo „nuo virtuvės ir švaros iki skirstymosi į viensėdžius ir tautinio sąmoninimo“. Ypač aštrūs būdavo pokalbiai apie skirstymąsi į vienkiemius. M. Krupavičius prisiminė: „Neatsimenu kuriame kaime vieną kartą, mums iškėlus klausimą skirstytis į viensėdžius, diskusijoje susidarė tokia atmosfera, kurią padėjo sudaryti ypatingai moterys, kad mudu su kunigu Petru turėjom diskusijas nutraukti ir sprukti, kol nebuvo paleistos į darbą šluotos ir ražai.“ (Mykolas Krupavičius „Atsiminimai“, p. 85.)

Tokia veikla negalėjo būti nepastebėta carinės valdžios pareigūnų ir pirmiausia pristavo. Lietuvių veikla nepatiko ir lenkams bei sulenkėjusiems lietuviams. Pristavas vikarą įskundė klebonui, o M. Krupavičių pasiūlykus grasinimais mėgino atkalbėti nuo tokios veiklos. Klebonas tik pasijuokė, o M. Krupavičius nekreipė dėmesio į grasinimus ir toliau aktyviai veikė. Dėl to jiems buvo iškelta politinė byla. Jiems palankus tardytojas patarė vienam kuriam prisiimti visą kaltę ir po to dingti kur į užsienį. Kaltę prisiėmė vikaras. Jis paskui išvyko į Ameriką.

M. Krupavičiui buvo pažadėta vienoje grafo Zubovo laikomų mokyklų vedėjo vieta. Tačiau dėl iškeltos bylos leista suprasti, kad jis negaus tos vietos, bet turės vėl išvykti iš Lietuvos. Baigiantis mokslo metams, nieko nelaukdamas, M. Krupavičius parašė mokyklų administracijai, kad atsisako mokytojo vietos. Taip baigėsi mokytojo darbas, ir jis pasuko į Seinų kunigų seminariją.

Šis klausimas seniai man nedavė ramybės, ypač tada, kai pradėjau gilintis į seminarijos istoriją ir įvairiuose šaltiniuose skaičiau apie stropiai kaupiamą lituanistinę biblioteką. Lietuviai klierikai stengėsi, kad bendroje seminarijos bibliotekoje būtų kuo daugiau knygų, iš kurių galima būtų mokytis lietuvių kalbos ir istorijos, pažinti lietuvių literatūrą. Kaip rašo buvęs šios seminarijos auklėtinis vyskupas Pranas Būčys, tam tikru metu klierikai prašė vyriausybės, kad už dovanotus seminarijai pinigus būtų ne keliamos vaisės, o perkamos knygos bibliotekai. Buvo ir dėstytojų, kurie praturtindavo tą biblioteką įvairiais leidiniais apie Lietuvą. Slaptos lietuvių klierikų draugijos įkūrėjas Antanas Staniukynas, mokėjęs seminarijoje 1884–1889 m., pradėjo kaupti draudžiamų lietuviškų leidinių knygynėlį, kuris buvo paslėptas šiaurės vakarų seminarijos bokšte, žiurkynu vadinamame sandėlyje tarp asmeninių klierikų daiktų. Knygynėliui praturtinti naujais leidiniais lietuviai klierikai kasmet dėdavosi po 3 rublius. Slapta bibliotekėle, Staniukynui baigus seminariją, rūpinosi T. Žilinskas, A. Dubinskas, V. Matulaitis, P. Būčys, kiti slaptos klierikų draugijos nariai. Apie tai pasakojo taip pat M. Krupavičius savo atsiminimuose. Slaptas knygynėlis tilpo vienoje spintelėje, tačiau knygos buvo slepiamos taip pat įvairiuose užkaboriuose ir tarp „legalių“ knygų seminarijos bibliotekoje, ypač tada, kai joje buvo įdarbintas klierikas Reitelaitis. Šio labai gabaus, darbštaus ir sumanaus lietuvių bibliotekininko laikais bibliotekoje buvo rengiami slaptos klierikų draugijos susirinkimai ir vyko labai aktyvi lietuviška veikla. Uždraustos knygos čia suslėptos ir po bibliotekos grindų lentomis. Reitelaičio pastangomis biblioteka labai praturtėjo vertingais lietuviškais leidiniais. Būtų labai smagu, jeigu tų laikų senuosius, dabar aukso vertės, leidinius, tarp kurių M. Krupavičius mini M. Daukšos „Postilę“, S. Daukanto

Kur dingo Seinų kunigų seminarijos lituanistiniai leidiniai?

JANINA MACUKONIENĖ

„Lietuvos istorijos“ rankraštį, M. Valančiaus raštus, galėtume eksponuoti 2018 m. lietuviams skirtoje buvusios Seinų kunigų seminarijos menėje, jeigu čia atsirastų slaptai lietuvių klierikų rašyti referatai, literatūriniai būsimų didžiųjų poetų bandymai (V. Mykolaičio-Putino, M. Gustaičio). Pasirodo, mūsų tautos kultūros lobių, tikriausiai tų paslėptų, dar nemažai buvo likę iki klebono S. Rogovskio (S. Rogowski) laikais, 1964–1974 m., vykdyto vienuolyno pastatų „remonto“. (Parašiau pastarąjį žodį su kabutėmis, nes tą „remontą“ man pačiai turbūt 1974 m. teko matyti. Tada, dar būdama licėjaus mokinė, negalėjau žiūrėti, kaip krituliai niokoja gražų interjerą su freskomis, nes stogas nuluptas ir viskas palikta Dievo valiai.) Keista, kad prieš remontus ir jų metu seminarijos patalpos buvo tinkamos naudoti, ten buvo įkurta Žemės ūkio profesinė mokykla, Viešoji biblioteka. O kai teko apsilankyti viduje maždaug prieš 10 metų, vaizdas buvo pasibaisėtinas: jokių grindų, apgriuvusios sienos, vos besilaikantys laiptai... Kur dingo kad ir senoviškai, bet solidžiai, kaip aprašo buvę seminarijos klierikai, įrengtos patalpos? Ar valstybinio rango paminklų konservatoriaus ir klebono S. Rogovskio prižiūrimas 10 metų trukęs remontas nebuvo kartais sąmoningu griovimu visko, kas priminė lietuvių tautinį atgimimą, su taip pat jį menančiais seminarijos mūrais? Atrodo, kad tai neįmanoma. Nejaugi galima kėsintis į tokią Seinų puošmeną kaip Dominikonų rūmai? Apie remonto eigą ir rezultatus galėtų paliudyti tie, kurie tuo metu gyveno

Seinuose ir viską matė iš arti. Apie tai, kaip su mūsų tautos rašytiniu paveldu pasielgė visiems pažįstamas Seinų parapijos lietuvių persekiotojas klebonas Rogovskis, laiške man papasakojo buvusi Seinų parapijietė, Žagarių gyventoją, dabar suvalkietė Marytė Dapkevičiūtė. Jai leidus, pasakojimą pacituosiu: „Galvoju, kad privalau parašyt, ką žinau apie labai liūdną faktą, apie buvusios seminarijos rūmuose rastų remonto metu knygų ir spaudos sudeginimą. O buvo tai tada, kai Seinuose klebonavo kun. St. Rogovskis. Neatsimenu metų, bet tada buvo remontuojama bažnyčia – bazilika ir seminarijos pastatai. Teko man važiuot paskutiniu PKS kursu (autobuso reisu – red.) iš Seinų į Suvalkus. Buvo jau vėlyvas vakaras, tamsu, kai privažiavus posūkį prie bažnyčios ir klebonijos, autobusą sustabdė trys vyrai, vykstantys į Krasnopolį. Taip nutiko, kad atsisėdo už manęs ir pradėjo šnektą apie dienos darbą, išpūdžius ir savo mąstymą. O tema buvo apie deginimą per visą dieną lietuviškų knygų ir laikraščių. Išgirdus užklausu apie tą jų darbą, iš kur jie tas lietuviškas knygas surinko ir dėl ko degino. Papasakojo, kad remonto metu surado jas įvairiose seminarijos slėptuvėse, bokštuose; sunėšė į klebonijos kiemą ir turėjo sunkauso darbo visai dienai, kol tas knygas sudegino. Jų, prastų žmonių, manymu, tai buvo nežmoniškas prasikaltimas, o jiems net pasipiktinimas. Jie patarė klebonui, kad tas visas knygas, žurnalus perduotų lietuviams, LVKD darbuotojams, tai būtų naudos ir kultūringiau. Deja, klebonas net klausyt nenorėjo, į kalbas nesileido ir kategoriškai reikalavo skubiai degint. Galim įsivaizduoti, kiek tose

sudegintose knygose sunaikinta darbščių lietuvių triūsio, brangios Lietuvai medžiagos, žinių, istorijos ir dvasinių vertybių. Jau jeigu paprasti darbininkai lenkai su dideliu gailesčiu ir pasipiktinimu apie tai pasakojo, tai koks skaudus smūgis mums, lietuviams...

Man šis faktas visam gyvenimui liko kaip dar viena neužgydoma žaizda, patirta nuo lenkų. Ir jeigu teks dar ką rašyt apie Seinus ir seminariją, tai įtraukit ir šitą faktą, kaip paskutinę skriaudą ir žaizdą.

Bijau, kad dabartinio seminarijos įkurto lietuviško muziejuko nesulauktų toks pat liūdnas likimas kaip rastų seminarijoje ir sudegintų knygų.“

Turime būti dėkingi likimui, kad visai atsitiktinai apie tokią klebono S. Rogovskio piktadarybę buvo leista lietuviams sužinoti. Taip pat labai dėkingi esame Marytei Dapkevičiūtei, kad ji nebuvo abejinga skaudiems mūsų tautos istorijos įvykiams, kad išdrįso paklausinėti nepažįstamų žmonių apie lietuviškų knygų deginimo aplinkybes ir tai paviešinti, nors ir praėjus daugeliui metų po tų skaudžių įvykių. Dabar jau žinome, kad neliko jokių slaptos klierikų bibliotekos pėdsakų. O šio žiauraus darbo kaltininką, gerai visiems pažįstamą kaip lietuvių persekiotoją, jiems kovojant dėl šv. Mišių gimtąja kalba Seinų bazilikoje, teis jau pats aukščiausias, ne šios žemės teismas. Buvo gandy, kad tas žmogus, sunkiai sirgdamas, psichiatrinėje ligoninėje kalbėjo tik lietuviškai. Gal tai buvo atgaila už skriaudas, padarytas savo tėvynainiams? (Buvo kalbama, kad klebonas S. Rogovskis kilęs iš Vilniaus, nors tai patvirtinančių rašytinių duomenų man nepavyko rasti.)

Archyve surastas partizano Vytauto Prabulio-Žaibo gimimo įrašas

GINTARAS LUČINSKAS

2019 m. pabaigoje išleistoje knygoje „Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas ir jo artimieji“, istorinėje apybraižoje partizanams Jurgiui Krikščiūnui-Rimvydui ir Vytautui Prabuliui-Žaibui atminti, apie Žaibą rašoma: „Apie iš Punsko parapijos kilusį buvusio Mockavos kaimo Vytautą Prabulį žinome nedaug. Laisvojoje internetinėje enciklopedijoje Vikipedija galima perskaityti, kad Vytautas Prabulis-Žaibas buvo vienas garsiausių Suvalkų krašte veikusiu lietuvių partizanų, kad jo tėvai Mockavoje turėję didelį ūkį. Partizano gimimo data nežinoma.

Mockava prieš Pirmąjį pasaulinį karą priklausė Punsko parapijai, tad paieškas pradėjome nuo Punsko valsčiaus metrikacijos skyriaus 1922 m. knygų. Nors valstybės siena buvo nustatyta 1920 m., tėvai ne kartą vogčiomis pereidavę Lietuvos ir Lenkijos sieną (administracijos liniją – G. L.) ir savo vaikus krikštydavę Punsko bažnyčioje. [...]

Vienas seniausių Mockavos kaimo gyventojų Vytautas Busilas teigė, kad Vytautas Prabulis galėjo būti 1927 ar 1928 m. gimimo.“ Taip pat šioje knygoje minima, kad Žaibas partizano nuo 1945 m. pavasario.

Šių eilučių autoriui atrodė, jog Vytauto Prabulio gimimo data yra „pajau-ninta“, nes partizaninio karo pradžioje (pirmajame kovų etape) 17–18 metų jaunuoliai – itin retas atvejis.

Peržiūrėjus keletą istorinių-memuarinių knygų pavyko rasti duomenų apie partizaną Vytautą Prabulį.

Knygoje „Trečioji vėliavos spalva“ autorės Aldonos Vilutienės sudarytame Tauro apygardos partizanų sąrašė įrašyta: „Nr. 1646. Prabulis Vitas-Žaibas iš Mockavos k. ? – 1949 12 žuvo Šlynakiemio k. Punsko valsč., pas Jakimavičių, išdavė P. Poznėkas.“

Nr. 14.	Vytautas Prabulis.	Pordėšiml aštunta diena sauro mėnesio tūkstantis devyni šimtai dvidešimt trečiu metų	Kaimas suoverava būdvečio valsčiu, Sionu ap- skr.	teisios	Viteas Prabulis 56 m Marė Makauskavė bulionė / 40 metų, nam kai žemės, kaimas su va būdvečio valsčiu, nu, Apšarikių būdve- čio parapija.
trečia diena pasaro mėnesio tantis devyni ai dvidešimt trečiu metų	Kunigas Jonas Gra- jauskas būdvečio bažnyčioje.	Viteas ir jo žmona Širkevičiai, kaima Padiš- kiu, ūkinin- kai žemės.	Viteas Pra- bulis. Klebonas [parašas]	[parašas]	

Būdvečio parapijos 1923 m. gimimo akto įrašas Nr. 14

Knygoje „Ištark mano vardą“ autorių Justino Sajausko ir Aldonos Vilutienės sudarytame Tauro apygardos partizanų varduose įrašyta: „Nr. 288. Prabulis Vitas-Žaibas iš Mockų k. Sangrūdos valsč. ? – 1949.12.13. Žuvo Šlynakiemio k. Punsko valsč. pas Jakimavičių. Kartu žuvo J. Krikščiuonas-Rimvydas. Vytauto rinktinės 4-oji kuopa.“

Teklė Pauliukonytė-Kalvinskienė prisiminimų knygos „Buvau partizanų ryšininkė“ skyrelyje apie partizaną Vytautą Prbulį-Žaibą rašė, jog jis gimė 1923 metais Mockavos kaime, laisvoje Lietuvoje. Kitų duomenų (valsčius, parapija ir pan.) nepateikta. Autorė dar mini, kad Žaibas partizanavo nuo 1945 m. pavasario bei priklausė Tauro apygardos Vytauto rinktinės 4-ajai kuopai, kurios veikimo teritorija buvo ir „Suvalkų trikampyje“.

Kadangi istorijos liudytoja Teklė Pauliukonytė-Kalvinskienė teigė, jog Vytautas Prabulis gimė laisvoje Lietuvoje, o ne Lenkijoje, paieškos sutelktos į Sangrūdos (dėl nurodyto Mockų k.) ir Būdviečio

(dėl nurodyto Mockavos k.) parapijų gimimo metrikų knygas. Atlikti archyvinę paiešką pagelbėjo vilnietis, Užnemunės istorijos tyrinėtojas Kęstutis Vaičiūnas.

Lietuvos valstybės istorijos archyve saugomoje Seinų vyskupijos Būdviečio Rymo-katalikų parapijos 1923 m. gimimo metrikų knygoje aptiktas įrašas Nr. 14:

„Kūdikio vardas ir pavardė:

Vytas Prabulis.

Kada gimė:

1923 m. sausio 28 d.

Kur gimė:

kaimas Mockava, Būdviečio valsčius, Seinų apskritis.

Kūdikio tėvai (vardai ir pavardės, jų amžius, užsiėmimas, gyvenamoji vieta):

Vincas Prabulis, 56 metų ir Marė Makauskaitė Prabulienė, 40 metų, ūkininkai, kaimas Mockava, Būdviečio valsčius, Seinų apskritis, parapija Būdviečio.

Kada kūdikis krikštytas:

1923 m. vasario 4 d.

Kas ir kur kūdikį krikštijo:

Kunigas Jonas Grajauskas Būdviečio bažnyčioje.

Krikšto tėvai:

Vincas ir Rožė Skirkevičiai, kaimas Radziškių, ūkininkai.

Kas padavė žinias:

Vincas Prabulis (beraštis).“

Partizano Vytauto Prabulio-Žaibo gimimo datos (1923 m. sausio 28 d.) bei vietovės (Būdviečio valsčiaus Mockavos kaimas) paieškos įrodė, kad karantiną galima praleisti prasmingai.

Šaltiniai ir literatūra

1. Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. 1709, ap. 1, b. 1, l. 16ap-17, akto įrašo Nr. 14.
2. Pauliukaitienė Rita (sudarytoja). Jurgis Krikščiuonas-Rimvydas ir jo artimieji. Punksas, 2019, p. 196, 216, 217, 218.
3. Pauliukonytė-Kalvinskienė Teklė. Buvau partizanų ryšininkė. Punksas, 2016, p. 57, 58, 67-69.
4. Sajauskas Justinas, Vilutienė Aldona. Ištark mano vardą. Vilnius, 1999, p. 250.
5. Vilutienė Aldona. Trečioji vėliavos spalva. Vilnius, 1996, p. 432.

2020 m. kovo mėnesį po sunkios ligos mirė
A. A. BIRUTĖ KIBYŠIENĖ
iš Ožkinių, gyvenusi Punske.

Nuoširdžiai dėkojame giminėms, kaimynams, pažįstamiems, kurie lankė laidojimo namuose, už šiltus užuojautos žodžius, maldas, gėles, aukas ir Velionės palydėjimą į amžinojo poilsio vietą. Ačiū giesmininkams už gražias giesmes ir bažnyčios tarnams už mišias. Nuoširdžiai ačiū „Rūtos“ restoranui už skanų maistą.

Liūdintys dukros ir anūakai su šeimomis

Gegužės 15 d. Seinuose mirė
Janina Marteckaitė-Čiurlionienė.

Skaudžią netekties valandą dėl Mamos mirties nuoširdžiai užjaučiame Juozą Čiurlionį ir artimuosius. Linkime stiprybės.

Seinų bažnytinio choro ir mėgėjų teatro dalyviai

2020 m. gegužės 15 d.
mirė mūsų mama
A. A. JANINA ČIURLIONIENĖ.

Nors žinia, kad žmogus – tik žemės svečias, ir turi jis sugrįžt namo, bet kaip sunku išleisti jį į kelią, kuriuo nesugrįžta niekas atgalios... Ačiū Tau, mama, žmona, močiute, kad buvai...

Dėkojame gydytojams ir medicinos seselėms už ligonės slaugymą. Ačiū giminėms ir pažįstamiems už teiktą pagarbą ir palydėjimą paskutinėn kelionėn bei kunigui Jaroslavui Kalinovskiui už gražų pamokslą ir gedulingas pamaldas Seinų bažnyčioje bei palydėjimą į kapines.

Liūdinti šeima

Lietuvos žiniasklaida

2020 05 12–05 25

Kaip ir daugelyje valstybių, Lietuvoje švelninant karantino reikalavimus dėl koronaviruso (COVID-19), atrodo, žmonės turėtų džiaugtis: juk šalyje jau neprivaloma lauke (su nedidelėmis išimtimis) būti su kauke, dirba kirpyklos, odontologijos kabinetai, restoranams leista aptarnauti klientus ne tik lauke, bet ir viduje... Tačiau nemažai žmonių ir ypač verslas norėtų, kad gyvenimas taptų toks, koks buvo iki karantino: kam čia visokie draudimai, suvaržymai? Žiūrėkit, Švedija jokio karantino nebuvo įvedus... Pasigirsta ir tokių nuomonių, jog valdžia su visokiais draudimais net pažeidžia žmogaus teises. Restoranų savininkai sako, kad leidimas dirbti tik iki 22 valandos nesuprantamas, net dirbti neverta. Masinių renginių organizatoriai nesupranta, kodėl nuo birželio 1 dienos leidžiama rengti renginius atvirose erdvėse, bet ne daugiau kaip 300 dalyvių?

Eiliniai piliečiai žiniasklaidoje rašo, jog atsidarius odontologijos kabinetams buvo priblokšti, kai registruojantis pas dantistą iš jų pareikalauta papildomai susimokėti iki 20 eurų už apsaugos priemones, kurias naudos gydytoja ir slaugytoja. Dantistai sako, jog viskas kainuoja, o savo prašomą sumą kaip sugeba, taip bando pagrįsti: reikia ir pirštinių, ir chalatų, ir antbačių, o kur dar dezinfekuojančios medžiagos.

Dabar visuomenėje ir žiniasklaidoje kilo nauja diskusijų banga – dėl senjorų. Mat remiantis statistika daugiausia miršta vyresni nei 60 metų arba sergantys lėtinėmis ligomis, todėl jie priskiriami rizikos grupei. Dėl to Sveikatos apsaugos ministerija (SAM) primygtinai prašė garbaus amžiaus asmenis ypač saugotis koronaviruso infekcijos ir nesilankyti ten, kur būriuojasi žmonės, be būtino reikalo.

Deja, kai kurie itin pareigingi Lietuvos verslininkai ant savo įstaigų durų pakabino informaciją, kurioje buvo parašyta, kad rizikos grupės asmenims net įeiti draudžiama. „Pribloškė koronaviruso grimasos: verslininkai „garbaus amžiaus asmenų“ į vidų nebeįleidžia“, – rašė portalas delfi.lt. „Apie tai, kad dalis vyresnio amžiaus žmonių dėl tokių rekomendacijų gali pasijusti lyg raupsuotieji, „Delfi“ yra sakęs Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto politologas Kęstutis Girnius, pabrėžęs, kad SAM rekomendacijų laikytis nesirengia.

<...> Anot jo, žiūrint į dabartinę situaciją, atrodo, kad vyresnio amžiaus žmonės kitai visuomenės daliai kelia didelį pavojų, tačiau taip nėra. Priešingai – virusas gali turėti skaudesnes pasekmes jiems patiems, todėl, pasak pašnekovo, jie patys ir turi nuspręsti, kaip nori elgtis, kiek nori rizikuoti savo sveikata.

„Manau, kad mes visi esame Lietuvos piliečiai, mes visi esame lygūs pagal įstatymą, ar aš esu 55 m., ar 65 m., ar truputį daugiau“, – savo požiūriu dalijosi politologas.“

„Ribojimai vyresnio amžiaus žmonėms patekti į patalpas ir pasinaudoti paslaugomis yra atvira diskriminacija dėl amžiaus, kuri yra netoleruotina pagal Konstituciją“, – kitame minėto portalo straipsnyje teigė konstitucinės teisės specialistas, Mykolo Romerio universiteto profesorius Vytautas Sinkevičius. Jo nuomone, „vyresnio amžiaus žmogus, kaip ir bet koks kitas asmuo, turi teisę dalyvauti visuomeniniame gyvenime, naudotis socialine aplinka. Tik todėl, kad jo amžius yra toks, negalima jam to uždrausti“.

„Pasak konstitucinės teisės specialisto, visai kitas reikalas, jei būtų

nustatyta, kad asmuo yra užsikrėtęs, jam liepta karantinuotis, bet jis to nesilaiko ir vaikšto gatvėmis.

„Toku atveju įsikištų policija, bet ne parduotuvių, sporto klubų savininkai arba vadybininkai. Šiuo atveju aš įžvelgiu atvirą diskriminaciją“, – sakė V. Sinkevičius.“

Nuošalyje neliko ir Nepriklausomybės akto signatarė, 66 metų aktorė Nijolė Oželytė („Aistros dėl rizikos grupės: Nijolė Oželytė prakalbo apie senjorų tragediją“ portale lrytas.lt). „N. Oželytė pasakojo, kad nuo to nuolatinio kartojimo apie rizikos grupę atrodo, kad ne jaunimas, o senoji karta yra tarsi viruso nešiotojai, nors, pasak jos, viskas yra atvirkščiai.

„Miršta senukai nuo tos bacilos, kurią jiems atneša į hospisus, senelių prieglaudas ar ligonines jaunesni žmonės. Pažiūrėkite, koks procentas yra užsikrėtusių visose tokiose įstaigose ir kiek užsikrečia nuo anūko pabučiavimo.

Aš supratau, koks yra gėdingas nesuskalbėjimas ir koks supriešinimas tos jaunesnės veiklios kartos, kuri viską žino geriau už senus, ir tų vyresnių žmonių, kurie nieko nekalba, nes jie žino, kad nedalyvauja tuose svarstymuose.

Jie praktiškai pabaigė savo dalyvavimą, bet visa tai ir visi jų vaikai – yra jų padaryta, sukurta, pastatyta. O dabar jie pastatyti į tokią vietą, kad, maždaug, jūs, durniai, mažiau žinote ir reikia gąsdinti tokiais plakatais“, – pykčio neslėpė ji.

<...> Juk pasibaigs šita bacila, gyvensime toliau ir koks sutarimas bus. Esame viena šeima, gyvename vienoje valstybėje, nesvarbu kokia kalba kalbame ir kokioje amžiaus grupėje esame. Ši pamoka labai brangi ir aš norėčiau, kad ji būtų išmokta.“

Tuo metu delfi.lt išspausdino

straipsnį „Rizikos grupės asmenims: tik dėl jūsų aukojosi visa Lietuva“. Jame žurnalistas Romas Sadauskas-Kvietkevičius rašė: „Besibaigiant COVID-19 epidemijai kai kurie rizikos grupės asmenys sugalvojo, kad toks apibūdinimas juos išleidžia. Užuoat padėkoję savo vaikams, anūkams ir visai atsakingų žmonių bendruomenei už tai, kad liko gyvi.

<...> Dauguma senolių tokią prašymą suprato teisingai. Jeigu visa šalis aukojasi dėl jų gyvybės, praranda darbus ir būsimų kartų sąskaita skolinasi milijardus eurų nuostoliams kompensuoti, tai galima jausti bent minimalų dėkingumą. Ar bent jau nebambėti.

<...> Pastarųjų dienų diskriminacijos dėl amžiaus paieškos COVID-19 karantino rekomendacijose tikrai peržengė sveiko proto ribas. O rizikos grupės asmenų padėties lyginimas su žydais nacių okupacijos metais, mano nuomone, išvis skamba kaip patyčios iš Holokausto aukų. Jus, mieli senoliai, juk ne sušaudyti ar išvežti rogutėmis į mišką susiruošėm, o kaip tik apsaugoti nuo mirties.

Savo teisę rizikuoti ir nepaisyti rekomendacijų ginančiam K. Girniui ir „vyresnio amžiaus žmonių sukilimą“ skelbiančiai Oželytei palinkėčiau bent kartą pažvelgti į akis mirusiųjų nuo COVID-19 artimiesiems ir pabandyti įsivaizduoti, kad bent vienas iš jų užsikrėtė spjovęs į rekomendacijas būtent dėl jų viešų pareiškimų. Linkiu sėkmės gyventi su tokia našta.“

Pagal Seimo statutą kiekvienais metais Vyriausybė privalo pateikti savo metinę veiklos ataskaitą, kurioje turi būti aptarti ir artimiausio laikotarpio veiklos prioritetai. Premjeras Saulius Skvernelis pristatė paskutinę jo vadovaujamos Vyriausybės ataskaitą. Kreipdamasis į parlamentarus jis atkreipė dėmesį, kad ataskaita pristatoma mėnesiu vėliau nei paprastai. Tokia situacija, anot S. Skvernelio, susiklostė dėl kilusios koronaviruso pandemijos.

Vardindamas praėjusių metų ministrų kabineto darbus, S. Skvernelis

kalbėjo apie valstybės biudžetą. Anot jo, per praėjusius kelerius metus ši Vyriausybė sukaupe valstybės finansų rezervą, jis sudarė beveik 1,4 mlrd. eurų. „Dabar šis rezervas skiriamas viruso sukeltoms pasekmėms mažinti. Galiu užtikrintai pasakyti – šis sprendimas leido Lietuvai pasirengti krizei geriausiai nei kada anksčiau per tris dešimtmečius“, – sakė premjeras. Jis taip pat pridūrė, kad sparčiai augo Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP), jis per trejus metus pasiekė 12,5 proc. S. Skvernelio teigimu, vidutinė senatvės pensija padidėjo trečdaliu – iki 344 eurų, nuo 99 iki 140 eurų padidintos šalpos išmokų neįgaliesiems „grindys“. Pranešėjas taip pat kalbėjo apie minimalios algos augimą, vaiko pinigus, paramą būstui įsigyti.

„Už Vyriausybės darbus atsiskaitęs S. Skvernelis išgirdo nepatogių klausimų, bet skolingas neliko“, – rašė portalas lrytas.lt. „Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų pirmininkas Gabriėlius Landsbergis atkreipė dėmesį į galimą skaidrumo Vyriausybės veikloje trūkumą.

<...> „Ko pasigendama pozicijoje – tai šiek tiek objektyvaus vertinimo ir įsivertinimo. Ši krizė, pandemija suteikia tam puikias galimybes <...>. Man rodos, kad nebuvo atkreiptas dėmesys – nieko apie skaidrumą. Čia buvo didysis iššūkis jūsų Vyriausybės. <...> Keliukai, Narkevičius (susisiekimo ministras Jaroslavas Narkevičius – aut. past.) ir visi kiti dalykai. Premjere, pasakykite, kas sutrukdė jums ir jūsų Vyriausybei laikytis vakarietiško skaidrumo standartų“, – tokią klausimą kėlė konservatorių pirmininkas G. Landsbergis.

„Dėl skaidrumo noriu pasidžiaugti, kad ši Vyriausybė nepatyrė nė vieno korupcinio skandalo, nei vienos bylos nėra iškeltos dėl neskaidrių, korupcinių veiklų nei ministrų kabinetui, nei pavaldžiose įmonėse.

<...> Visa kita, ką jūs bandote pavaizduoti kaip neskaidrius įvykius, tai kol kas neatrodo, kad jums pavyksta.

Bet esu dėkingas, kad jūs stebite, sekte. Esate tikrai geri, gerąja prasme, sarginiai šunys, kaip ir turi būti.

Tokia yra opozicijos misija ir natūralus darbas. Jeigu rudenį vyks pokyčiai, pasikeisime situacijomis, jeigu ne, tai tą žanrą tęsime toliau“, – atsakė S. Skvernelis.“

Nors Seimo narių diskusiją dėl ataskaitos ketinama rengti gegužės pabaigoje, nemažai vertinimų sulaukta iškart po pristatymo. Kalbėdamas su naujienu agentūra ELTA Lietuvos socialdemokratų darbo partijos pirmininkas, Seimo vicepirmininkas Gediminas Kirkilas Vyriausybės darbą vertino teigiamai. Jo nuomone, 2019 m. galėjome dziaugtis ekonomikos augimu.

„Lietuvos žmonės, įmonės savo darbu 2019 m. didino BVP, o prie to prisidėjo ir visa Seimo valdančioji dalis, ir Vyriausybė, priimdama svarbius sprendimus mokesčių srityje, skatindama ekonomikos variklį veikti, mažindama socialinę atskirtį.

Dalis priimtų sprendimų buvo inicijuoti būtent „socialdarbiečių“ frakcijos – ir vaiko pinigų didinimas, ir iniciatyva dėl didesnio Gyventojų pajamų mokesčio progresyvumo, tai aš Vyriausybės veiksmus, mažinant socialinę atskirtį, vertinu teigiamai“, – sakė G. Kirkilas.

Tiesa, nemažai Vyriausybės ataskaitos vertintojų sakė, jog ne viskas, kas taip gražiai pateikta ataskaitoje, yra dabartinio ministrų kabineto nuopelnas. „Labai kilo darbo užmokestis, tad ta nauda, kuria jie dabar giriasi, atsitiko automatiškai“, – LRT televizijos laidoje „LRT forumas“ sakė Lietuvos laisvosios rinkos instituto tyrimų vadovė, ekonomistė dr. Guoda Azguridienė. Toje pačioje laidoje dalyvavęs Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto politologas dr. Kęstutis Girnius buvo tvirtai įsitikinęs, kad visiems gyvenimas Lietuvoje tikrai nepagerėjo.